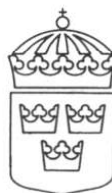

Riksdagens protokoll

1991/92:119

Måndagen den 25 maj

Kl. 12.00–14.41

Protokoll
1991/92:119

1 § Ny riksdagsledamot m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprovsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Alf Eriksson (s), Varberg, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 22 maj 1992 sedan Ulla-Britt Åbark (s) avlidit.

Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Stig Andersson, Eldsberga, och Rose-Marie Henriksson, Halmstad (båda s).

Valprovsnämnden har denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 22 maj 1992

Lars Tottie

Sven-Georg Grahm

2 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet

Talmannen meddelade att Socialdemokratiska riksdagsgruppen på grund av uppkomna vakanser i justitieutskottet anmält Kent Carlsson som ledamot efter Ulla-Britt Åbark och Alf Eriksson som suppleant efter Kent Carlsson.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i justitieutskottet

Kent Carlsson (s)

suppleant i justitieutskottet

Alf Eriksson (s)

3 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Talmannen meddelade att *Margareta Israelsson* (s) fr.o.m. den 23 maj återtagit sin plats i riksdagen, varigenom tjänstgöringen som ersättare upphört för Yngve Wernersson.

4 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 18 och 19 maj.

5 § Svar på interpellation 1991/92:163 om neutralitetspolitiken och ett eventuellt medlemskap i Europeiska unionen

Anf. 1 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Gudrun Schyman har frågat mig om min inställning till folkomröstningen om svenskt medlemskap i EG, om tolkningen av riksdagens beslut att ansöka om medlemskap i EG samt om regeringens inställning till ett eventuellt militärt samarbete inom ramen för Europeiska unionen.

Vad gäller den första frågan vill jag bara erinra om regeringsförklaringens formulering om att resultatet av folkomröstningen kommer att vara avgörande för det slutgiltiga godkännandet av det avtal om medlemskap som regeringen avser att träffa med EG.

Detta ändrar dock självfallet icke det faktum, att en klar majoritet av denna riksdag, liksom regeringen, strävar efter svenskt medlemskap. Vi ser ett sådant som avgörande såväl för våra möjligheter att stärka förutsättningarna för vår egen välfärdsutveckling som för våra möjligheter att bidra till fred, säkerhet och utveckling för Europa i stort.

Vad gäller Gudrun Schymans andra och tredje fråga vill jag hänvisa till att riksdagens utrikesutskott i ett betänkande nyligen framhållit: "Den svenska säkerhetspolitiken karakteriseras i den nya situationen tvärtom av ett aktivt och fullvärdigt deltagande i arbetet för de mål som numera delas av alla europeiska stater."

Utskottet konstaterar vidare: "Ett fullvärdigt deltagande i det europeiska samarbetet, redan nu inom ESK och vid ett medlemskap även inom den Europeiska unionen, är tvärtom en förutsättning för att ett land skall kunna påverka utvecklingen och aktivt bidra till att skapa en ny freds- och säkerhetsordning på vår kontinent."

Det rör sig således om en i grunden förändrad situation i Europa, och därmed i grunden förändrade förutsättningar för viktiga delar av den svenska säkerhetspolitiken.

Efter hörande av utrikesnämnden vid dess sammanträde den 11 december 1991 sade jag, att vid ett medlemskap "kommer Sverige också att aktivt medverka i det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbete som beslut nu fattats om i Maastricht". Utrikesutskottets uttalande utgör nu ytterligare en bekräftelse på att den uppfattning som jag då gav uttryck för har stöd i en bred riksdagsmajoritet.

Jag framhöll då också, att "vi har samma intresse som andra stater av att detta samarbete i framtiden kan vidareutvecklas i enlighet med den europeiska utvecklingens krav och de individuella nationernas intressen".

Hur det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet kommer att ske är det i dag inte möjligt att ha någon bestämd mening om. Det europeiska säkerhets- och samarbetssystemet befinner sig i en formativ fas, som sannolikt kommer att vara under åtskillig tid framöver.

Som jag framhöll i ett interpellationssvar till Gudrun Schyman den 15 januari innebär detta bl.a., att vi inte har anledning att stänga några dörrar eller att i onödan låsa oss för framtiden.

Det säkerhetspolitiska samarbete som Sverige deltar i inom ramen för ESK och som vi strävar efter att delta i inom ramen för Europeiska unionen är självfallet förpliktande. Vi känner oss förpliktade av de avtal vi ingått inom ramen för ESK. Detta kommer också att gälla inom ramen för Europeiska unionen.

Låt mig i detta sammanhang också erinra om att det inom ramen för Förenta nationerna finns förpliktande säkerhets- och försvarspolitiska bestämmelser. Det är inte uteslutet att de i de nya internationella lägen som nu råder kan komma till mer aktiv användning. Sverige skulle för sin del välkomna en sådan utveckling.

Det rent försvarspolitiska samarbetet inom ramen för Europeiska unionen kommer att bedrivas i Väst europeiska unionen (VEU). Hur detta kommer att utvecklas är det för tidigt att i dag ha en bestämd mening om. Det är mot denna bakgrund varken nödvändigt eller möjligt att i dag avgöra vilken form av anknytning till eller kontakt med dess arbete som kan komma att bli aktuell för Sveriges del.

I den formativa fas som Europa nu befinner sig mitt uppe i måste det vara vår strävan att aktivt medverka till en så fast och fungerande europeisk säkerhetsordning som möjligt samtidigt som vi bibehåller vår egen förmåga att, vid ett allvarligt bakslag i utvecklingen, värna om vår egen säkerhet och vårt eget oberoende.

Detta är utgångspunkten för regeringens politik. Det är tillfredsställande och glädjande att den har ett starkt stöd i riksdagen.

Anf. 2 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag skall be att få tacka statsministern för svaret.

Det har tagit litet tid – jag lämnade in interpellationen för ungefär två månader sedan. Å andra sidan tycker jag att frågeställningen har legat till sig och kanske är mer aktuell i dag än vad den har varit på länge. Det går kanske att göra sig bättre konkreta föreställningar om hur det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet inom ramen för den europeiska unionen kommer att se ut i framtiden, i dag klarare än någonsin, inte minst med tanke på det senaste utspelet av president Mitterrand och förbundskansler Kohl, som redan har satt sig i sinnet att förverkliga just det gemensamma försvarsarbetet och den gemensamma armén.

Jag förstår att statsministern är nöjd med att det finns ett sådant stort stöd för den här politiken i riksdagen, men jag skulle ändå vilja veta hur han ser på det faktum att den här politiken har väldigt litet stöd utanför riksdagen.

Det var det som gjorde att jag ställde den första frågan, om regeringen verkligen är seriös i sin syn på folkomröstningen. Man ger dubbla budskap: Å ena sidan skall vi ha en folkomröstning – det är medborgarna i Sverige som skall ta ställning i denna mycket svåra fråga. Men å andra sidan skall vi veta att det inte finns någon annan väg – allt som inte leder till ett medlemskap i den europeiska unionen kommer att försätta Sverige i någon form av stenåldersfas. Om regeringen då är så ansvarstagande, skall man då verkligen låta människor få avgöra det här på egen hand? Det är den frågeställningen som många menar, med all rätt, att man måste få ett klart svar på.

Är det möjligt att hitta några alternativa vägar – vilket jag anser att det är – skall regeringen också presentera dem, och åtminstone se till att de som anser att det finns alternativa vägar också får möjlighet att på ett likvärdigt sätt presentera de bilderna. Jag tänker då på möjligheten för oss som är kritiker att föra fram våra synpunkter i olika fora och gå ut med information på samma sätt som både regeringen och de partier som är förespråkare har möjlighet att göra. Det handlar konkret om pengar till information.

Jag skulle också vilja få en kommentar av statsministern till det faktum att opinionen utanför det här huset växer mot den av regeringen förda politiken. Det gäller framför allt uppfattningen om vi skall medverka i en gemensam försvarspolitik. En undersökning som GP gjorde under våren visade att ca 77 % av de tillfrågade var klart emot ett medlemskap i Europeiska unionen, om det skulle innebära att Sverige också deltar i en försvarsallians och ett försvarspolitiskt samarbete.

Nu säger statsministern i svaret att det inte går att i dag säga hur det kommer att se ut och att det inte är en fråga som finns inom den europeiska unionen, utan den ligger i VEU. Samtidigt är det så, Carl Bildt, att i och med mötet i Maastricht och de beslut som fattades där det framgår mycket klart och tydligt att VEU är en integrerad del av den europeiska unionen och skall bli det i ännu större utsträckning. 1996 skall man ha ett nytt möte och konstatera hur samarbetet har gått och se om det då inte är dags att slå ihop organisationerna. Det finns en mycket klart uttalad vilja från en mycket klar majoritet av EG:s medlemsländers ministrar att det är detta man vill.

Då är det ohederligt att föra en diskussion i Sverige, utifrån att det här inte är någonting som vi behöver ta ställning till ännu, när vi diskuterar konsekvenserna för Sverige av ett medlemskap i den europeiska unionen. Detta är ju en av konsekvenserna. Det är omöjligt, och det kommer att bli omöjligt på sikt, att förena ett svenskt medlemskap i den europeiska unionen med en neutralitetspolitik som säger att vi inte skall delta i några militära eller försvarspolitiska allianser.

Detta har många av EG:s förespråkare också klart uttryckt. Det sades också på det möte som Mitterrand och Kohl hade, att man förutsätter att nya medlemsländer klart deklarerar att de inte tänker sätta några käppar i hjulet för den utveckling som man vill ha i den europeiska unionens försvarspolitiska samarbete. Det spekuleras i tidningarna i dag, att de neutrala länderna möjligen får skriva på något papper där de säger att de inte skall uppföra sig illa vid kommande regeringskonferenser.

Det står mycket tydligt i traktattexten från Maastricht, att de länder som tänker sig ett medlemskap förbinder sig att aktivt verka för de politiska mål

som har slagits fast, nämligen att bilda ett säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete, som på sikt kan innebära en gemensam armé. Detta står svart på vitt – jag har traktatstexten här.

Frågan måste ställas i den svenska riksdagen: Är det regeringens eller statsministerns och Moderaternas uppfattning, att Sverige skall delta i ett förpliktigande försvarspolitiskt samarbete, dvs. vara med i en gemensam armé, som skall försvara den europeiska unionens s.k. intressen runt om i världen? Är det den politiken som Sverige skall föra som medlem i Europeiska unionen? Eller går det en gräns där för statsministern?

Anf. 3 STEN SÖDERBERG (-):

Fru talman! Statsministern! Sverige är populärt i världen, just såsom neutral stat. Vi har klarat två krig, och vi vill klara ett tredje krig, där EG-armén är involverad. Jag misstänker att Bildt vill göra Sverige till en satellit, ena gången till USA, andra gången till EG. Vad menade exempelvis statsministern när han kom hem och sade att han stödde den hårda linjen mot Libyen? Det innebär ju bara krig.

EG riskerar att få framtida konflikter med USA. Hur ser Bildt på det?

Det är ett svårt trollerinumner som Bildt ger sig in på. Hur skall detta trollerinumner sluta? Det här sammantaget är dåligt för vår ekonomi, att inte värna om andra länder, t.ex. länderna runt Gulfen. Vi kommer nog att lida mer av den här EG-politiken totalt sett, i vår industri och vårt näringsliv, än vad Bildt kan ha en aning om.

Min slutliga fråga till Bildt är: Varför vill ni utsudda allt det egna, enbart för att stödja stormakter?

Anf. 4 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! I statsministerns svar görs hänvisningar till det senaste utskottsutlåtandet i detta ärende. Jag vill återge några andra centrala passusar i utlåtandet. Där sägs: "Det är först vid ett medlemskap i den Europeiska unionen som ett ställningstagande beträffande WEU kan ske för svensk del. Dessförinnan saknar frågan aktualitet. Den militära alliansfriheten består alltså såsom utskottet utvecklar senare i detta betänkande." Man skriver där: "Målet för den svenska säkerhetspolitiken förblir detsamma som riksdagen slagit fast i flera tidigare betänkanden", och man talar sedan ytterligare om handlingsfriheten. Därefter kommer den centrala passusen: "Sveriges militära alliansfrihet syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde består. Den förutsätter att en betryggande försvarsförmåga upprätthålls."

Statsministern har inte gjort någon hänvisning till dessa viktiga passager i utskottsutlåtandet. Jag vill gärna höra hans mening om vad som är sagt i detta utlåtande.

Riksdagens beslut från den 12 december 1990, som följs upp med en ansökan om medlemskap i EG, är alltså gällande och har bindande verkan för Sveriges agerande i kommande förhandlingar. Denna ansökan avser formellt inte anslutning till Europaunionen, vilket inte är en oväsentlig skillnad, och den uppfattas inte heller så på många håll i den offentliga debatten. Jag skulle önska få statsministerns kommentar också till den frågan.

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Decemberbeslutet var entydigt i sitt ställningstagande för en bibehållen neutralitetspolitik. Det är också den formuleringen som används i regeringsförklaringen från den 4 oktober förra året, nämligen att vi skall ha alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. I regeringsdeklarationen från den 14 juni 1991 hette det: Grunden för svensk säkerhetspolitik är en fast och konsekvent neutralitetspolitik.

Den omständigheten att Maastrichtöverenskommelsen öppnar vägen för ett säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete mellan Europaunionens medlemsländer bör enligt min mening inte ändra någonting i det ställningstagande som har gjorts. Jag och även andra socialdemokrater uttalade i den debatt som fördes att något förpliktande militärt samarbete inte bör komma i fråga. Det innebär också att något försvarspolitiskt samarbete med för Sverige bindande verkan inte bör komma i fråga med vare sig WEU eller NATO så länge den av riksdagen fastställda försvars- och säkerhetspolitiken upprätthålls. Som jag uppfattar det har denna uppfattning också ett starkt stöd i de opinionsmätningar som tid efter annan har företagits.

Anf. 5 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Låt mig börja med att säga till Gudrun Schyman att det där med att få möjlighet att besvara interpellationer har sina sidor. Senast var det ju faktiskt Gudrun Schyman som inte hade möjlighet att ta emot svaret. Men bättre sent än aldrig, kan vi kanske vara överens om.

Opinionsundersökningar hit och dit – jag tillhör inte den kategori av politiker som utformar sin politik mot bakgrund av opinionsundersökningar. Jag tror egentligen inte att Gudrun Schyman heller gör det, med tanke på de föga spektakulära framgångar det parti och den ideologi som hon företräder har skördat i den västliga och svenska opinionen under senare decennier. Hade Gudrun Schyman varit en person som låtit sig formas enbart av opinionsundersökningar, skulle hon aldrig ha kommit i närheten av den partirest som hon för närvarande ägnar sitt politiska engagemang.

Det vi skall ägna oss åt är självfallet att utforma den politik som vi är övertygade om är bra för Sverige, den politik som är bra för Sveriges medborgare i dag och i framtiden och som är bra för våra möjligheter att göra en aktiv insats för egen välfärd, för egen fred och för andras fred. Det är då bara att konstatera att vi lever i ett Europa som förändras dramatiskt. Dessutom tror jag att förändringarna är mer djupgående än vad många ännu har förmått sig själva att inse. Många ligger mentalt ännu kvar i det kalla krigets värld, i blocktänkandets föreställningar, och de har svårt att föreställa sig hur förändrade säkerhetsfrågorna är i ett skede när demokratin håller på att bryta igenom i Ryssland, när blockuppdelningen av Europa har försvunnit och när kommunismen faktiskt har fallit sönder och samman.

Det är mot denna bakgrund som det har varit möjligt för Sverige att ansöka om medlemskap i den europeiska gemenskapen. Att vi ansökte om medlemskap grundade sig inte på några missuppfattningar eller missförstånd eller på bristande kunskap – tvärtom. Ju mer olika partier och olika personer lärde sig om det som var på gång, desto starkare blev de i sitt stöd för denna medlemskapsansökan.

De förändringar som har ägt rum är också bakgrunden till det som jag har

sagt vid olika tillfällen, nämligen att neutralitet inte passar som etikett på den samlade svenska utrikes- och säkerhetspolitiken i detta läge. Det blir allt svårare att intellektuellt förstå vad det är man skall vara neutral emellan i ett Europa som faktiskt kännetecknas av samarbete också i säkerhetsfrågor. Detta har jag sagt i olika sammanhang här i denna kammare. Det kom till uttryck i ett uttalande efter utrikesnämndens sammanträde den 11 december, och det diskuterades här i kammaren den 15 januari. Det är i grunden samma mening som nu återfinns i utrikesutskottets utlåtande.

Hans Göran Franck tycker tydligen att man skall citera allt i utrikesutskottets betänkande. Låt mig här bara citera ett av utskottets konstateranden, som jag tycker är viktigt: "Vilka medel som bäst lämpar sig för att nå säkerhetspolitikens mål betingas av den långsiktiga utvecklingen i världen runt omkring oss. Riksdagen har tidigare avvisat en permanent bindning av svensk utrikespolitik för varje tänkbart läge i en oförutsägbar framtid."

Gudrun Schyman och Sten Söderberg uppehåller sig en del vid frågan om ett förpliktande samarbete. Låt mig då säga att jag uppfattar varje internationell överenskommelse som vi ingår som förpliktande. Det är min förhoppning att företrädare för riksdagen i dess helhet skall vara av samma uppfattning. Vi är med i ett förpliktande samarbete – också militärt – inom ramen för Förenta nationerna. Det var bakgrunden till att man i samband med att man gick med i FN sade att medlemskap icke var förenligt med en strikt neutralitetspolitik. Det är för övrigt en ståndpunkt som ännu denna dag – om än inte så länge till – upprätthålls av Schweiz. Det är klart att vi går in i ett förpliktande utrikes- och delvis säkerhetspolitiskt samarbete i fredens tjänst både när vi går med i ESK och när vi går med i den europeiska unionen.

Det är min personliga övertygelse att fredsfrågorna kommer att bli allt viktigare i Europa på 90-talet. Men det är fredsfrågor av förändrad karaktär. De är inte framför allt militära. Det är inte fråga om att räkna divisioner, brigader, flygplan och kärnvapen, utan det är fråga om sociala, ekonomiska, ekologiska och nationella motsättningar, problem och utmaningar som måste lösas. Det är där fredsfrågorna ligger. Vi ser konsekvenserna när misslyckanden kommer. Konflikten i Jugoslavien har till denna dag krävt 12 000 döda, och 1,2 miljoner människor har förlorat sina hem. Skall vi förklara neutralitet inför dessa europeiska tragedier? Skall inte den svenska politiken vara ett aktivt engagemang som syftar till att hjälpa till att lösa de nationella, de sociala, de ekonomiska och de politiska problem som annars drabbar människorna där och ytterst också oss? Det är av den anledningen jag är så övertygad om att vi måste vara med i ansträngningarna att bygga en fredsalians som kan hantera, möta, lösa och klara alla de säkerhetsproblem i vid bemärkelse som Europa kommer att stå inför på 1990-talet.

Därmed ställs också frågorna om den svenska säkerhetspolitiken på ett nytt sätt. Jag tror inte att vi i dag har svaren. Det är för tidigt att i dag ge svar på alla frågor. Ingen annan kan det i den formativa fas som Europa är inne i. Men låt oss vara öppna för framtiden, öppna för debatten, och låt oss inte glömma engagemanget för den europeiska freden.

Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Vi har en statsminister som slingrar sig till fulländning och som avslutar sitt anförande med att ställa just den fråga jag har ställt. Vi

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

måste ju diskutera hur Sverige skall förhålla sig i den nya säkerhetspolitiska ordningen, men låt oss då diskutera det, Carl Bildt, och inte en massa annat. Det är väl klart att vi med engagemang skall delta i den process som pågår i Norden, i Västeuropa, i Östeuropa, i Centraleuropa, ja i hela världen. Det gör vi också. Vi gör det utifrån en utrikes- och säkerhetspolitik som vilar på landets eget självbestämmande, och vi agerar i världen på olika sätt. Detta har inte att göra med den fråga jag tar upp i min interpellation.

Jag ställde i min interpellation en mycket enkel och rak fråga: Anser statsminister Carl Bildt att Sverige kan delta i ett förpliktigande militärt samarbete och att vi som medlem i den europeiska unionen skall göra det? Jag menar att det är så man måste ställa frågan, eftersom det inte finns något annat val. Det kommer inte att vara möjligt för länder att delta som medlemmar i den europeiska unionen med mindre än att man också deltar i det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet, inkluderande en armé, inkluderande divisioner som skall kunna sättas in vid militära konflikter. Det handlar inte om FN-stadgan. Det handlar om en armé som kan sättas in vid konflikter – i Östeuropa, vid Persiska viken eller var de nu kan komma att uppstå.

Jag begriper inte att man i det läget och med den utveckling som sker i världen i dag kan säga att neutralitetspolitiken har spelat ut sin roll. Även om det inte finns någon Berlinmur, även om NATO och Warszawapakten inte står mot varandra, så finns NATO fortfarande kvar, och det finns nord, och det finns syd. Det kommer naturligtvis också framöver att uppstå mängder av konflikter i världen. Det kommer att ta ett tag innan tillräckligt många har blivit tillräckligt kloka för att förstå att man inte löser konflikter med militära medel. Detta vet vi. Det finns fortfarande en mängd herrar som tror att det här är det enda och bästa sättet att lösa konflikter. Tyvärr kommer det att ta ganska lång tid innan en majoritet har insett att det är fullständigt fel väg, att man inte kan bygga fred genom krig.

Men till dess, Carl Bildt, är det av stort värde att Sverige kan bedriva en utrikes- och säkerhetspolitik som innebär att vi inte är tvungna att dras in i militära handlingar som vi själva inte har möjlighet att fatta beslut om. Det är ju det som kommer att hända vid ett medlemskap i den europeiska unionen. Det kommer att bli de befolkningstäta ländernas ministrar som genom att forma sina majoriteter kommer att avgöra på vilket sätt Sverige skall agera vid kommande militära konflikter runt om i världen. Det är följden av ett medlemskap i den europeiska unionen. Jag tycker då att vi skall vara ärliga nog att tala i klartext om det.

Anf. 7 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag hoppas att regeringsdeklarationen och vad som är sagt i den står fast. Det gäller både den tidigare regeringens deklaration och den nuvarande. Vad som står där går ut på att vi skall föra en alliansfri politik i fred syftande till neutralitet i krig.

Det är den formuleringen som gäller för vår utrikespolitik till dess att något annat beslut har fattats. Jag kan därför inte riktigt förstå varför statsministern inte klart och tydligt kan ställa sig bakom detta i stället för att tala om att neutralitet och neutralitetspolitik inte passar. Det är klart att mycket

har förändrats, men ändå är detta vår politik. Den kommer att gälla för avsevärd tid framåt.

När det gäller politikens innehåll vill statsministern tala om vad som händer i Jugoslavien. Jag kan dela hans uppfattning att det behövs aktiva insatser både av humanitärt slag och fredsbevarande karaktär. Det är emellertid något annat än att vi skall ha ett militärt engagemang. Det är viktigt att inte blanda ihop begreppen så att man av den anledningen kan misstyda.

Jag delar statsministerns uppfattning att det har skett en förändring beträffande blocken i dag. Men runt om i världen finns ändå ett antal militärpakter. Jag skulle önska att vi kom i den situationen att alla dessa militärpakter, inte bara Warszawapakten, kunde nedläggas och upphöra med sin verksamhet. Det skulle skapa en mycket större tilltro till att en verklig förändring har ägt rum. Men så länge som man trots allt vill upprätthålla pakter tror jag att den politik vi har fört och bör föra i fortsättningen, dvs. att inte ge oss in på något förpliktande militärt samarbete, bör gälla.

Anf. 8 STEN SÖDERBERG (-):

Fru talman! Jag håller med Gudrun Schyman, men jag får akta mig för att använda liknande ordval. Paret Schyman-Söderberg har samma uppfattning i den här frågan, nämligen att statsministern är vältalig och slingrar sig.

Eftersom Jugoslavien kom upp i diskussionen vill jag passa på tillfället att tacka statsrådet Svensson som befinner sig här för att han engagerar sig humanitärt för slaktade bosnier. Jag vill samtidigt kritisera statsministern för att man inte har vidtagit mer effektiva åtgärder mot regeringen i Belgrad genom att t.ex. kalla hem ambassadören. Det har jag bett om flera gånger i kammaren.

(Statsminister Carl Bildt (m), inpass: Nu är det gjort.)

Det har ni gjort. Då är vi tacksamma.

Jag återkommer till frågan om EG. Numera är det bara Europa som existerar i Bildts vokabulär. Våra handelspartner i arabvärlden, i Israel och på andra håll tycks plötsligt inte existera. Jag tror för min del att Europa, och framför allt Tyskland, är på väg mot en ekonomisk kollaps. Vi behöver nog värna om hela världen och se till att behålla den neutralitet och det anseende vi har på det här området. Jag tror att vi är inne på en mycket farlig väg när vi skall gå samman i ett militärt samarbete. Skall våra unga män gå in i en armé som skall sättas in i etniska krig på Balkan eller i arabländerna? Det här är mycket allvarliga frågor som dessa länder nu studerar. Det gäller Sveriges anseende. Den här frågan måste verkligen hanteras seriöst.

Anf. 9 CARL B. HAMILTON (fp):

Fru talman! Man kan få intrycket att målet för den svenska politiken är att Sverige skall vara neutralt. Det är i så fall en missuppfattning. Målet för den svenska politiken uttryckt i utrikesutskottets betänkande – liknande formuleringar har funnits tidigare – är att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en handlingsfrihet för oss att som enskild nation eller i självvald samverkan med andra länder kunna utveckla vårt samhälle politiskt, ekonomiskt, socialt och i varje annat hänseende.

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Att vara neutral har tidigare alltså bara varit ett medel att driva neutralitetspolitik. Om öst-väst-konflikten har fallit bort, gentemot vem skall man då vara neutral? Skall vi vara neutrala mot månen, eller vad har Gudrun Schyman för tanke? Skall vi liksom Irland och Schweiz vara neutrala därför att vi vill ställa oss vid sidan av världens larm och inte engagera oss? Jag trodde inte att detta var en politik som socialister brukade driva. Det brukade, åtminstone förr, finnas ett internationalistiskt drag. Men det är tydligen borta. Tanken är nu att politiken i länder som Irland och Schweiz utgör ett riktmärke, om jag har förstått det rätt.

Alliansfrihet är inte heller ett mål för den svenska politiken. Vi skall överge neutralitetspolitiken och den alliansfria politiken om det är så att målen för den svenska säkerhetspolitiken uppfylls på ett bättre och effektivare sätt om vi överger dessa principer och t.ex. går in i ett militärt förpliktigande samarbete. Det svenska folkets säkerhet och trygghet kan faktiskt ligga i ett samarbete snarare än i ett utanförstående.

Om t.ex. ESK-staterna skulle enas om att utse NATO som sin militära arm, skulle vi då inte, Gudrun Schyman, gå med i detta NATO? Det är ju inte längre dagens NATO, det är ett annat. Skulle Gudrun Schyman välja att stå utanför detta? Detta är en tanke som har varit uppe vid flera tillfällen.

Låt mig avslutningsvis säga att det inte är fråga om Bulgarien, Rumänien och liknande länder. Det centrala för oss är situationen runt Östersjön. Det gäller länder som Ryssland, Finland och Baltikum. Det är där de centrala säkerhetspolitiska frågorna finns i vårt närområde.

Anf. 10 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Gudrun Schyman och Sten Söderberg anser att jag slingrar mig när jag talar om verkligheten. Jag tror dock att det är viktigt att tala om verkligheten. Om man inte talar om verkligheten så förstår man inte de förändringar som har inträffat i Europa. Mycket av Gudrun Schymans testuggande utgår fortfarande ifrån att vi sitter kvar i blockkonfrontationens Europa. Det gör vi inte.

Det finns ingen avgörande risk för att vi skall hamna i ett storkrig mellan NATO och Warszawapakten. Warszawapakten finns inte. Ryssland håller på att avveckla sin offensiva militära potential mot Västeuropa. Ryssland har förklarat att dess långsiktiga intresse är att bli medlem av NATO. Den framtidsvision som Carl B. Hamilton skisserade är inte mycket till framtidsvision. Den kan komma att realiseras redan inom loppet av de närmaste veckorna, med den snabba diplomatiska utveckling som nu pågår mellan de olika västeuropeiska, atlantiska länderna och den ryska regeringen.

Situationen har förändrats. Kom upp från blocktänkandets gamla vallgravar i denna mening, Gudrun Schyman, och inse hur det nya Europa ser ut. Men det nya Europa är inte problemfritt. Det nya Europa har säkerhetsproblem i t.ex. Bosnien-Hercegovina. Det är den typ av konflikter och tragedier som finns i det nya Europa.

Vi hade en typ av politik för att värna vår säkerhet och bidra till fred i ett Europa där blocken stod mot varandra – ett Europa då Berlinmuren och kommunismen fortfarande fanns. Nu måste vi i stället vara öppna för att andra instrument kan vara riktiga i det nya Europa med de nya konflikterna.

I Bosnien-Hercegovina i Jugoslavien har man konflikt. Vi går in med omfattande humanitära insatser, det har nämnts. Regeringen går in med 40–50 milj. kr. som hjälp till flyktingsituationen där nere. Vi har också att hantera en flyktingsituation i vårt eget land. Vi samtalar med andra europeiska regeringar om hur man skall samordna detta, så att det inte blir en kapplöpning av något slag mellan olika europeiska länder. Man har sammankallat en stor diplomatkonferens som EG driver. Man driver en annan via Förenta nationerna. Sverige är engagerat i båda konferenserna.

Det har emellertid också visat sig vara nödvändigt att vidta direkt militära åtgärder genom att sätta in fredsbevarande FN-styrkor. Sverige deltar i dessa. Vi deltar med en militär enhet som tyvärr hamnade i Sarajevo. Man har tvingats att dra tillbaka den till Belgrad eftersom den hamnade i stridszonen. Det var nödvändigt att sätta kraft bakom de diplomatiska orden, framför allt gentemot den jugoslaviska armén och i någon utsträckning gentemot regeringen i Belgrad. Detta skedde. Jag tror att detta kommer att ske igen. Jag tror att hela denna spännvidd av instrument kommer att vara nödvändig i europeisk fredspolitik i framtiden. Det är om detta det handlar.

Sten Söderberg var av någon anledning inne på Mellersta östern. Jag trodde att vi diskuterade Europa, men för min del kan vi gärna diskutera Mellersta östern. Vi följer FN när det gäller Libyen. Vi är icke neutrala när det gäller vad Khadafi har för sig och när det gäller internationell terrorism – tvärtom. Vi stöder FN-samfundets ansträngningar att få Kadhafi att upphöra även med sådant som kan misstänkas vara stöd till internationell terrorism. Vi var inte neutrala gentemot Saddam Hussein. Vi stödde FN-koalitionens åtgärder. Vi bidrog också i någon utsträckning genom ett fältsjukhus.

Det var inte neutraliteten som var viktig i dessa bägge konflikter, utan det var det engagemang som Sverige hade på folkrättens sida. På samma sätt blir det i den typ av konflikter vi nu ser i Bosnien-Hercegovina. Skulle vi följa klassisk neutralitetsdoktrin av den mest puristiska skolan, skulle vi säga att det som händer i Jugoslavien inte angår oss. Vi deltar inte i någon utrikespolitisk samordning för att försöka lösa konflikten. Vi deltar inte i några FN-operationer. Vi tycker att det som de gör med varandra bara angår dem och inte oss svenskar. Detta skulle vara en från fredsutgångspunkt oansvarig politik. Det tror jag inte att någon av oss i grunden har ett intresse att verka för. Vi är en nation som är öppen för samverkan med omvärlden och som är engagerad i fredsfrågorna. När de ser ut på ett annat sätt i en ny europeisk verklighet skall vi också vara beredda att angripa dem på ett nytt sätt.

Gudrun Schyman målar upp de hiskeligaste bilder och menar att det här skulle kunna leda till att vi går in i en militär samverkan där vi själva mot vår egen vilja dras in med svenska soldater i militära operationer i främmande länder. Detta är en fantasibild utan förankring i verkligheten. Sådant diskuteras inte, sådant är inte aktuellt och sådant kommer vi inte heller att vara intresserade av. Däremot diskuterar man olika typer av fredsbevarande operationer, där man fattar beslut om vad man skall göra. Man kan göra det inom FN:s ram eller inom ramen för den europeiska samverkan. Det kan vara EEK, den europeiska unionen, och det kan i framtiden möjligen vara den västeuropeiska unionen eller det s.k. NACC som blir operativt i detta sammanhang. Det är dock enskilda länders fria beslut som avgör. Svenska

värnpliktiga försvarar Sverige och ingenting annat. Gudrun Schymans försök att måla upp bilden av motsatsen visar litet av argumentnoden hos väns-tern.

Talmannen anmälde att Sten Söderberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 11 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag debatterar inte utifrån någon nöd. Jag läser innantill i papper som har producerats i Bryssel. Det gäller bl.a. papper som är diskussionsunderlag inför de kommande besluten om hur det skall gå till när den europeiska gemenskapen skall utvidgas, när den europeiska unionen också skall fatta beslut om säkerhets- och försvarspolitiska frågor. Jag läser i de papper där det står att det kommer att vara mycket svårt att ha ett säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete där något land skall ha vetorätt.

Det kommer i så fall att innebära att i ett krisläge vid en konflikt någons-ans i världen finns det något land som kan sabotera allt. Det kommer man naturligtvis inte att tillåta. Man kommer självfallet att fatta majoritetsbeslut, som de länder som är medlemmar får finna sig i vare sig de har tyckt något annat eller inte. Det är så beslutsfattandet i allt högre grad går till och skall gå till i framtiden inom den europeiska unionen. Det här har jag läst innantill i de diskussionsunderlag som cirkulerar. Det är inte alls fråga om någon nöd på argument.

Jag tycker att det är hederligt att man sätter sig in i frågorna och för ut den information som faktiskt finns och inte viftar bort den genom att säga att det inte är aktuellt för oss, att det inte står på den politiska dagordningen. Det här är en mycket central fråga för väldigt många människor i Sverige: Inne-bär ett medlemskap i den europeiska unionen också ett medlemskap i en västeuropeisk försvarsallians? Det är en mycket central fråga, och den måste man svara ja eller nej på. Man måste förhålla sig till den frågan; man måste ha en åsikt i den – om man tycker att det är okej att det blir så eller om man i så fall säger: hit men inte längre.

Hamilton säger ju att han tycker att det är bra om det blir så; han tycker att det är ett sätt att lösa problemen och att Sveriges säkerhet på det sättet kan bli större. Vi har olika uppfattningar, men jag tycker att det är hederligt att man talar om vilken uppfattning man har – om det är en önskvärd utveck-ling eller inte och om man vill arbeta för den utvecklingen eller inte.

Det är någonting som jag efterlyser också från statsministern: Är det rege-ringens syn på saken att det är önskvärt att den europeiska unionen utvecklar den här försvarsalliansen, vilket den kommer att göra vare sig vi tycker att det är önskvärt eller inte? Är det önskvärt att Sverige då är med? Är det det som är den nya neutralitetspolitiken med europeisk profil? Det frågar jag mig, och jag skulle gärna vilja ha ett svar på den frågan.

Det är inte jag som sitter fast i blocktänkande. Problemet är större – den europeiska unionen är en produkt av det kalla kriget och är i sig ett nytt, västeuropeiskt stormaktsblock, som kommer att förhålla sig som en stor-makt i alla politikens internationella fora och som en stormakt, tala med *en* röst i alla ekonomiska och politiska frågor. Det är ett stormakts- och ett

blocktänkande som borde vara passerat – det håller jag med om – men i stället håller man alltså på och bygger upp ett nytt stormaktsblock.

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

Anf. 12 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Flera talare i den här debatten har erinrat om utrikesutskottets betänkande om säkerhetspolitik och nedrustning, som diskuterades här i kammaren i torsdags. Det kommer att företas till omröstning i morgon bitti. Jag tror att det är angeläget att kort summera vad det betänkandet gick ut på.

Det är första gången som riksdagen har behandlat vår utrikespolitik sedan valet 1991. När vi i betänkandet gör detta noterar vi i vår utrikespolitik både drag som är konstanta och nya drag. Till det nya hör att den utrikespolitiska situationen radikalt har förändrats genom Warszawapaktens upplösning och genom Sovjetunionens upplösning. En helt ny säkerhetspolitisk situation finns i vår omvärld.

Utskottet betonar också att det i olika institutioner pågår parallella, kompletterande strävanden att stärka den europeiska säkerheten – det pågår inom den europeiska säkerhetskonferensen, inom Atlantpakten, inom NATO:s s.k. koordinerade råd, där de östeuropeiska staterna medverkar, och inom Väst europeiska unionen, som har fått ett nytt mandat genom toppmötet i Maastricht.

Utskottet säger – och nu avser jag inte säkerhetsbetänkandet utan det som gäller Sverige och EG – att utskottet delar regeringens uppfattning att ansökan om medlemskap grundas på insikten att Sverige måste ansluta sig till alla delar av samarbetet i EG. Sverige har ett starkt intresse av att så snabbt som möjligt kunna medverka i Europeiska unionens utveckling. Utskottets sammanfattande bedömning är att resultatet från Europeiska rådets möte i Maastricht och unionsfördraget är förenligt med Sveriges strävanden att bli medlem i EG. – Detta är, betonar jag, fru talman, ett enhälligt utskottsbetänkande.

Det här innebär inte att vi som medlemmar i Europeiska unionen omedelbart kommer att blandas in i något gemensamt försvar. Vad man i Maastricht kom överens om var att ha en gemensam säkerhetspolitik, som med tiden kan leda till ett gemensamt försvar. Man gav också den västeuropeiska unionen i uppdrag att intensifiera sitt samarbete.

De nio medlemmar i Europeiska gemenskapen som är medlemmar i Väst europeiska unionen utfärdade samtidigt en inbjudan i två riktningar. Man inbjöd NATO-medlemmar som står utanför Europeiska gemenskapen att bli associerade medlemmar. Man inbjöd samtidigt EG-medlemmar som inte är medlemmar i NATO, dvs. Irland, Danmark och Grekland, att bli antingen observatörer eller medlemmar.

Den inbjudan riktades alltså enbart till andra länder än Sverige. Sverige har inte fått någon sådan inbjudan, och utskottet konstaterar därför att det inte har någon aktualitet för Sverige att i dag ta ställning till medlemskap eller någon annan typ av förbindelse med Väst europeiska unionen. Däremot kommer den frågan med tiden att bli aktuell för oss – vi måste så småningom ta ställning till om vi önskar delta i det samarbete som sker inom denna västeuropeiska union, men det är alltså inte så att det är en nödvändig ingrediens

*Svar på
interpellationer*

i medlemskap i den europeiska gemenskapen – det framgår alldeles klart och tydligt av de deklarationer som gjordes i Maastricht.

Anf. 13 CARL B. HAMILTON (fp):

Fru talman! Gudrun Schymans problem är kommunisters vanliga problem, nämligen föreställningen att det skall råda något slags planmässig hushållning. Gudrun Schyman tänker sig att man nu skall kunna göra upp en femårsplan över Europas säkerhetspolitik framöver, och vill veta exakt hur det ser ut den 31 december planens sista år.

Men så ser det inte ut. Här har vi, som Carl Bildt uttryckte det, en formativ process, och vi vet inte exakt var det hela kommer att landa, men vad vi vet är att det är ett sökande mellan ett stort antal europeiska länder efter ett visst mål, nämligen en ökad stabilitet och säkerhet för den här regionen.

Sedan dyker det här upp olika bokstavskombinationer – WEU, NATO, NACC, ESK, osv. Gudrun Schyman behöver inte hänga upp sig så mycket som hon gör på exakt vilken bokstavskombination som gäller – det som är det centrala är strävan: Man försöker möta en efterfrågan på säkerhet och stabilitet, och det kommer att ske i en eller annan form.

Jag menar att om Sveriges säkerhetspolitiska mål bättre uppfylls genom att vi är med i detta, skall vi vara med i det, även om det innebär att vi ger upp vår alliansfrihet. Låt mig ta det mest drastiska exemplet: Vi har tidigare talat om ESK och om att NATO blir ESK:s militära arm.

Ett annat exempel är om Sverige, Baltikum och Ryssland tillsammans med övriga Norden och övriga Europa var med i samma allians – då skulle vårt säkerhetspolitiska problem i närområdet mer eller mindre bortfalla. Gudrun Schyman kan väl ändå inte önska att vi skulle stå vid sidan av en sådan möjlighet! Även Gudrun Schyman skulle väl kunna tänka sig att gå med i ett sådant samarbete.

Det är naturligtvis så att om Europa får en starkare ställning i världen kan man inte bara säga att detta är dåligt. Man måste ju bedöma om det är bra eller dåligt, och det beror på vilken politik som Europa då kommer att driva. Alternativet kan ju vara att japanerna eller amerikanerna eller någon annan grupp av länder får ett starkt inflytande i världen. Det är kanske bättre att européerna får det.

Anf. 14 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Vi är inne i en övergångsperiod – det är inget tvivel om det. Det är en formativ fas för hela det europeiska säkerhets- och samarbetssystemet, och det leder till nya frågor och så småningom också till nya svar.

Som jag konstaterade när vi den 15 januari diskuterade detta här i kammaren är detta i och för sig ingen nyhet. Det var en motsvarande situation efter första världskrigets slut. Det fanns då de som ville att Sverige skulle gå med i Nationernas förbund, och det fanns de som ansåg att detta var alldeles fel och att den klassiska neutralitetspolitiken skulle ligga kvar. Då var det vänstern som stod för internationalismen och den dåvarande högern som ville stå kvar vid en klassisk neutralitet.

Jag råkar tillhöra dem som tycker det var rätt att gå in i Nationernas för-

bund, att verka för en europeisk fredsordning, och jag tror trots allt att mycket hade blivit sämre i Europa om det försöket inte hade skett.

Nästa gång vi stod i samma situation var i samband med andra världskrigets slut. Frågeställningen var: Skall vi gå med i Förenta nationerna eller inte? Den som hade varit utrikesminister under neutralitetsperioden under kriget – Christian Günther – var starkt emot detta. Han sade: Går vi med i Nationernas förbund med dess bestämmelser om förpliktande militär samverkan överger vi neutralitetslinjen. Östen Undén och en bred opinion sade: Det är värt att göra detta – det ligger i fredens intresse, och vi kan bibehålla en nationell säkerhetspolitik i alla fall.

Nu är vi där igen. Nu är det inte ett hett världskrig som är slut – nu är det det kalla kriget som är slut, och nu måste vi också fatta nya beslut.

Vänsterpartiet har utmärkt sig för att ha svårt att frigöra sig från både sitt eget och andras förgångna. Det är dess mest utmärkande drag i den debatt som nu pågår. Att man är så låst vid gamla blockstereotyper i sin bild av den europeiska utvecklingen är trots allt förvånande.

Guðrun Schyman svarade inte på min fråga vad hon vill göra i Kroatien. Skall vi förklara neutralitet? Skall vi ställa oss utanför de europeiska fredsanskrängningarna? Skall vi säga att vi inte vill ha medverkan i den militära operation som under FN:s regi pågår i Kroatien; ett förband fanns också i Bosnien-Hercegovina? Vad menar Guðrun Schyman egentligen med sin politik i den nya europeiska situationen? Det skulle vara intressant att få ett svar på det.

De papper som Guðrun Schyman påstår att hon har läst skulle det vara bra intressant att få se. Det står ingenting på några papper som skulle leda till att andra kan fatta beslut om att mot svenska regeringens vilja och därmed mot riksdagens vilja sända svenska värnpliktiga att slåss i främmande länder. Sådana papper finns inte – det är skräckföreställningar avsedda att vilsleda i debatten. Detta är argumentnöden. Ni har i Vänsterpartiet lagt fredsfrågan åt sidan och ägnar er åt skräckpropaganda. Det är inte något vidare hedrande.

Anf. 15 GUÐRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag kan naturligtvis vända mig till Daniel Tarschys, och i och med det också till Carl B. Hamilton – ni tillhör ju samma parti; jag får väl göra på det sättet – och även till statsministern.

Anf. 16 TALMANNEN:

Formellt är det alltså Daniel Tarschys som Guðrun Schyman vänder sig till.

Anf. 17 GUÐRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Daniel Tarschys! Det är inte så att Vänsterpartiet eller den EG-kritiska opinion som finns i Sverige i dag förespråkar en isolationistisk linje eller att Sverige skall ställa sig utanför – detta förhatliga ord! Vem vill vara utanför?

Vad vi säger är att vi vill ha ett internationellt samarbete, byggt på varje lands egen självbestämmanderätt – det är den det handlar om. Den bör vara

grunden för det aktiva internationella samarbete som vi skall bedriva i alla politiska frågor, inkl. säkerhetspolitiska frågor. Men det skall finnas en beslutanderätt hos varje land. Vi vill inte att Sverige skall bli en delstat i den västeuropeiska unionen som överlåter sin beslutanderätt i viktiga politiska frågor, inkl. säkerhets- och försvarspolitiska, till ett ministerråd i Bryssel. Det är vad vi säger.

När jag säger att jag läser papper om hur det skall gå till när det skall ske en utvidgning av den europeiska unionen är det just den typen av diskussioner jag tänker på där man har sagt att man inte kan ha enskilda länder som lägger in sitt veto mot de beslut som man vill utforma i ministerrådet. Det kommer också att gälla säkerhets- och försvarspolitiska frågor. Det framgår ganska klart av de diskussioner som förts.

Det framgår t.ex. av en intervju som Hans Dietrich Genscher gav i augusti 1991. Han sade där att föreställningen att man kan avgöra utrikespolitiska frågor, därtill i krissituationer, enligt enhällighetsprincipen under hänsynstagande till alla, även mycket särskilda intressen, är en illusion. Vi måste förbättra de europeiska organens beslutsprocess, och det betyder också utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. Med det menar man att veto inte kommer att vara möjligt i sådana frågor heller.

Det här var alltså före besluten i Maastricht. Efter dem har det blivit än tydligare. Det kommer inte att tillåtas att några länder betar sig på det sättet. Unionens intressen står över de nationella, och medlemmarna skall vara lojala, står det i traktattexterna.

Detta säger jag inte därför att jag lider av argumentnöd utan därför att det är fakta. Jag tycker att det vore hedervärt om vi kunde diskutera fakta i den här frågan. Sedan kan vi respektera att vi har olika ståndpunkter och att vi ser olika på det här.

Min uppfattning är att det är bra med en aktiv neutralitetspolitik, och jag tycker att Sverige i dag borde vara mycket mer aktivt i sin neutralitetspolitik än vad man är. Jag menar att det kommer att uppstå konflikter i världen, som kanske mer kommer att handla om nord och syd än om öst och väst, där det kommer att vara mycket värdefullt för många länder att det också finns neutrala, alliansfria brobyggande länder, som kan medla i konflikter.

Anf. 18 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Om man går till Maastrichtdokumenten finner man att det är fullkomligt glasklart att varje medlemsland har vetorätt när det gäller överlåtande av befogenheter inom säkerhetspolitiken. Av dessa dokument framgår det helt klart att det är krav på enhällighet när man vill överlåta befogenheter när det gäller säkerhetspolitiken.

Om Gudrun Schyman tvivlar på att detta är den gängse tolkningen inom EG, skulle jag gärna vilja hänvisa till den vitbok som den irländska regeringen just har utfärdat inför folkomröstningen på Irland. Irland är intressant från vårt perspektiv, eftersom Irland har en speciell säkerhetspolitik som i vissa avseenden påminner om den svenska. Irland har därför varit mycket angeläget om att Maastrichtöverenskommelsen inte skulle skapa problem för den irländska utrikespolitiken. Man har noga bevakat detta perspektiv.

Den irländska regeringen redovisar nu i sin vitbok för befolkningen på Irland att det är precis på detta sätt, nämligen att någon skada inte har skett i fråga om den traditionella säkerhetspolitiken. Det blir inte möjligt att genom majoritetsbeslut pressa på Irland någon säkerhetspolitik som Irland inte önskar, utan det krävs enhällighet för överlåtande av säkerhetspolitiska befogenheter.

Jag tror att detta irländska dokument kan vara av värde för att skapa ordning och reda i debatten. Det är precis på det sätt som Carl Bildt sade, nämligen att det krävs enhällighet på säkerhetspolitikens område för överlåtande av befogenheter.

Fru talman! Jag vill till sist i denna debatt säga att det är viktigt att det dokument som utrikesutskottet diskuterade i torsdags och som det skall fattas beslut om i morgon, Säkerhet och nedrustning, och det betänkande som heter Sverige och EG, noga studeras. De inrymmer en framflyttning av positionerna när det gäller svensk utrikespolitik. Det är första gången efter valet som riksdagen definierar utrikespolitiken. Här finns viktiga element av kontinuitet. Traditionella mål för svensk säkerhetspolitik och svensk utrikespolitik bekräftas, men vår hållning anpassas också efter det som har inträffat i vår omvärld sedan tidigare viktiga deklarationer gjordes. Här finns en mycket klart deklarerad öppenhet från svensk sida att delta i det gemensamma arbete som nu pågår för att stärka säkerheten och skapa en ny fredsordning i Europa.

I detta arbete kommer vi inte att låta oss hindras av en inaktuell bild av den säkerhetspolitiska omgivningen. Vi är helt på det klara med att det har skett viktiga förändringar, att vi måste söka vår säkerhet i ett breddat säkerhetsbegrepp och att vi måste söka samarbete med andra stater i Europa.

Talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 19 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag skall försöka att inte polemisera mot Gudrun Schyman. Jag vill bara göra ett konstaterande. Hon säger att Vänsterpartiet inte vill isolera sig utan samverka på något annat sätt med några andra. Men det börjar bli litet öde på den kanten. Alla europeiska länder vill ju vara med i det samarbete som EG och Europeiska unionen innebär. I dag har samtliga västeuropeiska länder, med undantag av Island, ansökt om eller kommer att ansöka om medlemskap i Europeiska gemenskapen. Detta inkluderar numera t.o.m. Schweiz, som tidigare har varit så bokstavstroende när det gäller neutralitetspolitiken att man inte ens ansökt om medlemskap i Förenta nationerna, eftersom man inte har ansett detta vara förenligt med neutralitetspolitiken. Det kommer därför att bli ett enkelt samarbete för Vänsterpartiet, eftersom man kommer att få samarbeta med sig själv. Ingen annan vill vara med i detta.

Jag vill bara understryka det som Daniel Tarschys har sagt om utrikesutskottets betänkande. Det är ett viktigt dokument. Det innebär en betydelsefull framflyttning av svenska positioner. Det visar den breda förankring som finns för den svenska Europapolitiken. Det utgår från det ställningstagande

som har gjorts av de europeiska regeringarna i Maastricht och som nu ratificeras av det ena parlamentet efter det andra och i olika folkomröstningar. Om det skulle ske förändringar därutöver kräver de nya regeringskonferenser. De kräver enhällighet mellan samtliga de deltagande staterna, och de kräver en ratifikationsprocedur i olika former i var och en av dessa stater. Det är ingen liten sak att ändra detta.

När det gäller de tankar som finns inför framtiden, vidhåller jag vad jag har sagt, nämligen att det inte finns några tankar och inga planer som går ut på att några andra genom majoritetsbeslut, mot någon stats vilja, skulle kunna skicka den statens soldater till något främmande land. Det gäller allmänt, och det gäller i all synnerhet svenska värnpliktiga. Det svenska värnpliktssystemet är till sin natur ett system där vi alla har plikten att vara med och försvara Sverige, men det är också där som gränsen går.

Detta tvingar oss emellertid aldrig till passivitet när det gäller de europeiska fredsfrågorna. Vi vill aktivt vara med och bygga upp en europeisk fredsallians. Vi kan inte stå likgiltiga inför europeiska tragedier som den vi ser i Bosnien-Hercegovina. Vi inser att freden och säkerheten bara kan byggas på samarbete. Den isolationismens väg som de företrädare som har svårt att frigöra sig från det förgångna kommer aldrig att bli Sveriges väg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1991/92:190 om åtgärder mot koldioxidutsläppen

Anf. 20 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Annika Åhnberg har ställt en interpellation med fyra frågor till statsministern om åtgärder mot koldioxidutsläppen.

Den första frågan är om regeringen övergett sina ambitioner när det gäller koldioxidutsläppen. Den andra frågan gäller tidpunkten för en redovisning av hur målen skall nås om svaret på den första frågan är nej. Den tredje frågan avser vad regeringen ämnar göra åt trafikens koldioxidutsläpp. Den sista frågan är om regeringen kommer att skärpa kraven på kommunernas energiplaner.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

På den första frågan kan jag svara ett klart nej. Jag vill inledningsvis erinra om att inriktningen av regeringens politik syftar till att skapa en hållbar ekonomisk utveckling som ger en förutsättning för att utveckla ny miljömässigt bättre teknik och att stimulera effektiv resursanvändning inom alla områden. En sådan inriktning har stor betydelse för att bemästra de problem som följer av utsläpp av växthusgaser.

Regeringen har senast i samband med kompletteringspropositionen redovisat sin syn vad gäller klimatfrågan och behovet av insatser för att begränsa koldioxidutsläppen. Regeringens förslag i kompletteringspropositionen innebär bl.a. en höjning av koldioxidskatten från 25 öre per kg koldioxid till 32 öre. Vidare innebär förslaget att även den konkurrensutsatta industrin

kommer att omfattas av en likformig koldioxidskatt. Omläggningen av energibeskattningen innebär att Sverige i ännu högre grad kommer att inta en tätposition internationellt sett vad gäller åtgärder på klimatområdet. Det är i dagsläget bara de nordiska länderna och Holland som har infört en koldioxidskatt på bränslen. Den finska och holländska skattesatsen understiger 1 öre/kg koldioxid, medan skattesatsen i Danmark uppgår till 10 öre/kg för hushållen. I Norge varierar koldioxidskatten beroende på bränsleslaget och uppgår för t.ex. olja och kol till ca 10 öre/kg koldioxid.

Jag vill här också hänvisa till att regeringen avsatt ytterligare 500 milj. kr. årligen för att bl.a. främja energihushållning och användning av förnybara energikällor. Vidare kommer biobränslekommissionen i juli detta år att föreslå åtgärder för att stödja biobränslen.

Sveriges fortsatta insatser på klimatområdet måste vidare ses i ljuset av det nyligen avslutade arbetet med att utforma en global ramkonvention om klimatfrågan. Förhandlingsresultatet visar att alla deltagande länder, inkl. USA, är medvetna om klimatfrågans allvar och är beredda att vidta åtgärder för att begränsa utsläpp av växthusgaser. Konventionen, som fått en uttalat processinriktad karaktär, innehåller åtaganden för industriländerna att anta program och vidta åtgärder för att begränsa utsläppen av alla växthusgaser. Till detta är kopplat en rapporteringsskyldighet som skall läggas till grund för utvärdering och successiva förändringar av åtgärderna. Konventionen ger en klar signal att åtgärder för att begränsa utsläppen av alla växthusgaser kommer att vidtagas, trots de osäkerheter rörande växthuseffekten som ännu föreligger. En stor fördel är att man har skapat en institutionell uppbyggnad för att säkra implementeringen av konventionen. Alla parter är också överens om att inte vänta på det formella ikraftträdandet utan vidta åtgärder omedelbart efter undertecknandet i Rio.

Naturvårdsverket har regeringens uppdrag att göra en bred redovisning av vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas i Sverige för att begränsa utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser. Uppdraget som kommer att redovisas till regeringen senast den 1 november i år kommer att omfatta kostnader och åtgärdsalternativ inom alla samhällssektorer. Regeringen kommer därefter att bereda frågan och redovisa Sveriges fortsatta arbete inom klimatområdet. I detta sammanhang kommer också regeringen under våren 1993 att föreslå riksdagen att ratificera klimatkonventionen. Därmed har jag svarat även på Annika Åhnbergs andra fråga.

Beträffande den tredje frågan, om vad regeringen ämnar göra åt trafikens koldioxidutsläpp, kan jag också hänvisa till naturvårdsverkets kommande klimatrapport, där bl.a. åtgärdsalternativ inom trafiksektorn skall redovisas. Naturvårdsverket har dessutom inom den s.k. Stockholmsgruppen lagt fram ett förslag till gränsvärden för utsläpp av koldioxid från vägtrafikfordon. Stockholmsgruppen utgör ett forum för diskussion och samordning av bilavgaskrav. I gruppen deltar länder med förhållandevis höga ambitioner på bilavgasområdet – f.n. EFTA-länderna, Danmark, Storbritannien, USA, Kanada, Tyskland och Holland. Ett framgångsrikt arbete på detta område kräver en internationell koordinering. Sverige deltar därför aktivt i EG/EFTA-samarbetet för att utforma framtida normer för fordon. Förslaget till

gränsvärden för koldioxidutsläpp kommer att användas som underlag i dessa diskussioner.

Åtgärder för att minska utsläppen av koldioxid från trafiksektorn inriktar sig inte enbart på direkta åtgärder avseende fordonen. I kompletteringspropositionen föreslås att en samlad översyn av ekonomiska styrmedel inom transportsektorn inleds. Det gäller i första hand en översyn av beskattningen av bilförmåner, ändrad miljöklassindelning för bensin och beskattning av den tunga trafiken. Ekonomiska styrmedel har den effekten att de kan påskynda teknisk utveckling i miljöanpassad riktning så att en bättre fördelning av trafikslagen åstadkommes. I kompletteringspropositionen beskrivs också en vidareutveckling av miljöklassningen av fordon och storstädernas möjligheter att använda sig av ekonomiska styrmedel. Alla dessa frågor har betydelse för trafikens koldioxidutsläpp.

I sin fjärde och sista fråga tar Annika Åhnberg upp kommunernas energiplanering. Jag delar Annika Åhnbergs uppfattning att den kommunala energiplaneringen är ett viktigt instrument. Lagen om kommunal energiplanering har också nyligen ändrats så att en miljökonsekvensbeskrivning skall fogas till kommunens energiplan. Miljökonsekvensbeskrivningen skall möjliggöra en samlad bedömning av vilka effekter planen har på miljön, hälsan och hushållningen med naturresurser.

Det praktiska miljöarbetet måste ske på lokal nivå även när det gäller globala miljöfrågor. Kommunerna har stora kunskaper om de lokala möjligheterna att ta till vara förnybara energislag. De har ofta också, som huvudmän för energianläggningar, de operativa verktygen för att välja energiformer som är uthålliga. Det är därför viktigt att kommunerna inventerar de lokala möjligheter som står till buds för att bidra till att ett miljöanpassat energisystem med liten klimatpåverkan kan skapas. Samtidigt vill jag emellertid understryka att åtgärder på den lokala nivån inte är tillräckliga för att styra utvecklingen i önskvärd riktning. Det är därför angeläget att utforma generella styrmedel för att uppnå ett miljöanpassat energisystem.

Anf. 21 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag tackar för svaret på min interpellation.

Naturligtvis vet jag att det är miljöministern som har ansvaret för detta område. Men bakgrunden till att interpellationen ursprungligen framställdes till statsministern var det konkreta faktum att Moderata samlingspartiet, som ju är det största och såvitt jag förstår det växande regeringspartiet, under sin tid som oppositionsparti avlämnade förslag till riksdagen som var långtgående när det gällde reduktionen av koldioxidutsläppen.

Man föreslog en höjning av koldioxidskatten till 46 öre. Dessutom föreslog man en sänkning av de svenska koldioxidutsläppen med minst 20 % fram till år 2005.

Nu måste det konstateras att det i fråga om det som regeringen hittills har gjort inte finns någonting som pekar på att man skulle uppnå avsedda resultat. Eller är det så, att miljöministern och regeringen menar att man når upp-satta mål genom de förslag som hittills har lagts fram?

Dessutom är det så, att inte heller de mål som Moderata samlingspartiet

har med i sina förslag är tillräckliga. Vi vet ju att det skulle behövas en reduktion av koldioxidutsläppen med 60–80 %.

Vi vet också att det här är ett av de största miljöproblemen i det globala perspektivet. Och vi vet att ett land som Kina räknar med att kanske 20 % av jordbruksproduktionen i de södra delarna av landet kommer att gå förlorad.

Vidare vet vi att läget för länder som är lågt belägna, t.ex. Bangladesh, är katastrofalt. Redan nu ser vi ju hur områden drabbas av översvämningsskatastrofer.

Var finns alltså bromsklossarna i regeringen, och hur kan det komma sig att man inte har kommit längre med förslagen?

Det förslag till ny energibeskattnings som regeringen nyligen har lagt fram styr på intet sätt utvecklingen i nämnda riktning. Tvärtom kommer det att leda till att industrin i högre grad använder sig av fossila bränslen. Men samtidigt vet vi att det är just förbrukningen av fossila bränslen som i väldigt hög grad orsakar koldioxidutsläppen och den s.k. växthuseffekten. 70 % av förbrukningen av fossila bränslen noteras i industriländerna.

Jag har all förståelse för att man, när man lägger fram ett förslag till energibeskattnings, måste ta hänsyn till den svenska industrins konkurrensvillkor och att det kanske är nödvändigt med någon typ av undantagsregler. Men kravet måste ändå ställas att ett skatteförslag skall ha en styrande effekt, så att man kommer bort från en ökad användning av fossila bränslen. Så är dock alls inte fallet.

Det finns många olika metoder när det gäller att åstadkomma ett energiskatteförslag som får nämnda effekter:

Man kunde ha använt sig av en konstruktion liknande den som användes när miljöavgiften på kväveutsläpp infördes.

Man kunde ha tänkt sig ett införande av en trappstegstariff. Utifrån de internationella åtaganden som Sverige har gjort och de behov som finns skulle man fastställa en gräns. När företag överskrider den gränsen infaller skattskyldigheten – och ganska kraftigt.

Man kunde ha tänkt sig att förslagen om en reduktion också var förenade med kravet på att företagen tar fram planer för hur man skulle kunna gå över till en annan typ av energiförbrukning eller för hur koldioxidutsläppen skulle kunna minskas.

Man kunde ha tänkt sig att använda miljöskyddslagen mera aktivt. Dessutom kunde man ha tänkt sig hårda krav i samband med de många omprövningar som skall göras under de närmaste åren när det gäller koldioxidutsläppen.

Inga signaler om att någonting i denna riktning äger rum har vi sett från regeringens sida. För de flesta företag innebär det nya skatteförslaget en stimulans till ökad användning av fossila bränslen. Så var det inte för SSAB, som skulle drabbas av mycket kraftigt höjda kostnader. Men nu har en majoritet i näringsuskottet gått med på att bevilja undantag för SSAB. Det kol som används i industriprocessen skall inte räknas. Ingen avgift skall tas ut fram till 1995. Sedan skall regeringen utreda vidare.

Jag undrar just hur regeringen ser på framtiden i detta avseende, dvs. hur man ser på det som skall ske efter 1995.

Det aktuella förslaget är alltså inte bra, och det är mycket beklagligt. Det finns ingen som helst möjlighet att få minskade koldioxidutsläpp.

En grupp forskare redovisade för några år sedan att det skulle vara möjligt att minska koldioxidutsläppen globalt med 50 % fram till år 2020, om det fanns en konsekvent styrning bort från användningen av fossila bränslen.

Inom EG har en grupp forskare kommit med liknande förslag, och också inom Norden har utredningar gjorts som pekar i samma riktning.

Varför använder sig regeringen inte av de här forskningsunderlagen och lägger fram förslag som överensstämmer med dessa? Varför gör man raka motsatsen?

Sverige har haft ett gott anseende internationellt. Men i samband med det här förslaget till ny energiskatt har vi mötts av en annan typ av uppmärksamhet från omvärlden. Nu talar man i stället om att Sverige förlorar sin position som ledande miljönation. Det tycker jag är mycket beklagligt. Inte heller gynnas våra möjligheter att aktivt arbeta för att den klimatkonvention som skall antas på Riokonferensen blir så stark som möjligt.

Till sist vill jag när det gäller trafiken säga följande. I Tyskland talas det allt oftare om "Verkehrsinfarkt", trafikinfarkten. Tyska trafikpolitiker och forskare kräver nu att EG gör något åt trafiken. Man räknar nämligen med att förverkligandet av den inre marknaden kommer att innebära att antalet varutransporter i Tyskland fördubblas. Samma bild gäller för övriga Europa. Var finns Sverige i den debatten? Jag har inte hört att den svenska regeringen har tagit ställning för de tyska ståndpunkterna eller att man aktivt försöker åstadkomma förändringar på trafikpolitikens område.

Anf. 22 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Låt mig repetera förutsättningarna för det förslag som nu ligger på riksdagens bord.

Som både Annika Åhnberg och jag känner till är det underlag som vi har haft till vårt förfogande producerat av en utredare med direktiv från den tidigare regeringen. Det är alltså inte fråga om en fullständig klimatstrategi. Jag trodde att det stod fullständigt klart i det här sammanhanget.

Det vi har anledning att göra härafter kan jag gärna återkomma till. En del av det har jag berört i interpellationssvaret. Det är det självklara att vi skall återkomma till uppföljningen av Rio och det självklara att vi mot denna bakgrund skall återkomma till uppföljningen av vår egen klimatstrategi.

Men vi har haft att hantera en annan situation, dvs. hur man skulle skapa en avvägning mellan konkurrensneutralitet och miljökrav. Då hävdar jag att de förslag som har förelagts riksdagen ökar miljöstyrningen inom energibeskattningen, inte motsatsen. Vi lyckas dessutom kombinera det med en rimlig fördelning. Men jag skall inte gå in på de komponenter som ligger vid sidan av den direkta kopplingen till koldioxidutvecklingen.

Styrningen mot bättre miljö förstärks alltså. Varför kan jag säga det? Jo, därför att vi tar in mer skatt än sänkningen motsvarar. Det är klart att man kan säga att effektiviteten är mindre på de områden som får en höjning än på de som får en sänkning. Men det återstår verkligen att se. Dessutom finns det en skillnad mellan de 4 miljarder som vi ökar och de 3,4 som vi sänker. 500 miljoner ytterligare – alltså lika mycket till årligen som hela energiöver-

enskommelsen innehöll – går till det förnybara området. Man måste vara en total pessimist för att tycka att detta är en sänkt ambitionsnivå.

Jag har naturligtvis hur många argument som helst. Jag åberopar dem inte gärna. Men jag tycker hjärtligt illa om debattörer här i Sverige som hela tiden talar illa om sitt lands ambitioner på det här området, när vårt problem, Annika Åhnberg, är de länder som omger oss och som inte alls har våra ambitioner. Det är vårt problem, i Rio och i Europa.

EG lyckas inte samla sig till ett enhetligt beslut. Vi får se vad som händer i morgon eller på onsdag, om de kan göra det. Men alla deras yrkanden har hittills gjorts i förhållande till det USA och Japan gör. Hur är det med våra nordiska grannländer? Ligger de före oss på det här området? Jag har i mitt svar redogjort för hur situationen är. Detta är vårt problem. Vi är fem sex länder i världen som har infört koldioxidskatt över huvud taget. Då står Annika Åhnberg här och ifrågasätter Sveriges ledande roll på detta område. Jag tycker att det är så häpnadsväckande att jag inte har ord för det. Men hon är tyvärr inte ensam om det. Så gör också socialdemokrater och miljöpartister i den allmänna debatten. Det förefaller som om man över huvud taget inte vet vad man talar om eller var problemen finns. Observera alltså att syftet med regeringens förslag var att skapa en avvägning mellan kostnadsneutralitet och miljöansvar. Vi har lyckats att klara miljöansvaret i det sammanhanget. Jag har ingenting att redovisa på den punkten som skulle vara en nackdel.

Det finns problem, det är jag den förste att erkänna. Det har jag sagt också. Det är smärtsamt att behöva sänka skatten på fossila bränslen. Samtidigt har vi ökat möjligheterna till marginaleffekter på detta område, dvs. de gamla utomordentligt dåliga nedsättningsreglerna på energiområdet förändras så att industrin får känna av varje ökning av sin fossilbränsleeldning i fortsättningen. De flesta företag kommer inte upp till taket på den nya nivån. Det är klart att det ökar pressen på företagen, mer än det gamla systemet, som fungerade mer som en fiskal pålaga. Det togs ut en kloss i botten, lika för alla. När man hade passerat den nivån, 1,2 % av försäljningsvärdet, påverkades man inte längre.

Vi har dessutom anmält i propositionen, och det har en direkt koppling till koldioxiden, att vi skall återkomma till översynen av nedsättningen av skatt på fossila bränslen som används i kraftvärmeverk. Det finns, som måhända Annika Åhnberg också känner till, utredningar i biobränslekommissionen som redan är klara och som det bara är att hämta ut.

När det gäller trafiken har jag i detta sammanhang aviserat att vi kommer att ge naturvårdsverket ett uppdrag som innebär miljöklassning av bensin. Det innebär naturligtvis möjligheter att differentiera hårdare mellan det som vi vill ha in och det som vi vill ha ut, sådant som skapar koldioxidutsläpp. Det innebär också en ytterligare chans för förnybara bränslen.

Sammanfattningsvis är detta naturligtvis bara ett steg ett knappt år efter det att vi hade den förra diskussionen om klimatstrategi.

Anf. 23 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag måste säga att miljöministerns upprördhet förvånar mig litet. Det är faktiskt en oppositionspolitikers roll att avslöja det man tycker

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

är brister i regeringens politik. Jag kan inte påminna mig att Olof Johansson under sin tid som oppositionspolitiker var så angelägen om att ständigt vårda det svenska ryktet eller mån om att hålla den dåvarande socialdemokratiska regeringen under armarna. Jag tycker faktiskt att en regering får tåla kritik.

Dessutom hänvisade jag till uttalanden som har gjorts internationellt, till beskrivningar som har funnits i internationell press av hur man upplever att bilden av Sverige som föregångsland på miljöområdet nu förskjuts i sin motsats. Det får uppröra miljöministern hur mycket som helst. Jag vet inte om han har för avsikt att fara världen runt och peka finger åt de journalister som uttrycker sig på det sättet.

Vad skatten kommer att leda till är det inte jag som står här och påstår. Det finns utredningar, från NUTEK t.ex., som redovisar att detta troligen kommer att leda till att man inom industrin använder fossilbränslen i ökad omfattning. Jag har frågat: Hur bedömer regeringen att man kommer att nå de mål som är uppsatta för koldioxidutsläppen? Är de förslag som man nu har lagt fram steg i rätt riktning när det gäller utsläppen av koldioxid? Jag fick inget svar på de frågorna. Har regeringen gjort en bedömning? Vilka ytterligare åtgärder anser man behövs? Jag skulle mycket gärna vilja ha svar på de frågorna.

När vi diskuterar skatter och avgifter tror jag att vi när det handlar om energin måste diskutera helhetsbilden, energipriserna totalt. Det blir inte intressant att bara diskutera vilka koldioxidavgifter olika länder har. Det intressanta är vilken den totala kostnaden för olika typer av energi är för industrier i andra länder.

Sedan säger miljöministern att förslaget har miljöprofil, därför att man tar in mer pengar än man ger ut. Men det är olika skattekollektiv vi talar om. Man tar in mer pengar från hushållen. Vi har i Vänsterpartiet sagt att vi accepterar det, för vi har sett att energiförbrukningen ökar inom hushållen. Vi accepterar den åtgärden. Men det kan på intet sätt vara ett argument för att man skall acceptera en utveckling som leder till ökad användning av fossilbränslen inom industrisektorn.

Jag skulle också gärna vilja upprepa en fråga som fanns med i min interpellation, men som jag inte har fått svar på. Avser regeringen att utvärdera de kommunala energiplanerna och se vilken effekt de har haft på energiförbrukningen? Tycker regeringen att det vore värt att pröva att komma med förslag till riksdagen om att sätta upp styrande mål för den kommunala energiplaneringen? Det skulle i så fall finnas ett övergripande mål att förbrukningen av fossilbränslen skulle minska och att man över huvud taget skulle hushålla med energin.

Anf. 24 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vet att det är ungefär samma sorts uttalanden som roterar, bl.a. har The European återopats. Jag har sagt det tidigare, och jag står för det, att den inte är något sanningsvittne.

De utredningar som vi har gjort är klara och tydliga. Vi ökar koldioxidskatten för ett större område, ett större underlag, än det område för vilket vi sänker den. Skillnader i effektivitet kan uppstå på marginalen. Jag är den förste att erkänna det. Men då har vi möjlighet att, med hjälp av de nya 500

miljoner kronorna till förnybar energi, se till att effekterna blir de rätta. Det är där som vi återkommer med förslag. Det är därför som man inte heller kan säga någonting exakt, inte kan mäta exakt. Detta är sådant som inte har utretts.

Däremot är det helt riktigt som Annika Åhnberg säger, att det finns en NUTEK-utredning, det finns en miljökonsekvensanalys i den meningen, och naturvårdsverket har tittat på detta på samma sätt. De två dokumenten har varit underlag för våra bedömningar i miljödepartementet.

Vi hade aldrig accepterat den här uppläggningsen, om vi inte hade varit övertygade om att vi flyttar fram miljöpositionerna, men med det undantaget – jag upprepar det – att vi på en sektor av konkurrensneutralitetsskäl sänker skatten på det som vi vill bli av med, dvs. fossila bränslen. Det är naturligtvis smärtsamt, det erkänner jag.

Då är vi inne på nästa steg i denna fråga. Där är naturligtvis miljölagstiftningen det medel som kan användas. Om man av konkurrensskäl inte kan använda ekonomiska styrmedel, måste man använda reglerande medel. Jag har frågat industrin direkt om man är intresserad av sådant, men då får jag inget svar. Vi kommer naturligtvis inte att nöja oss med detta icke-svar, utan vi kommer att se vilka möjligheter som finns, när vi nu gör om den nuvarande miljöskyddslagen till en miljöbalk, att i det sammanhanget också ompröva tillstånden. Det betyder alltså att man sätter restriktioner för utsläppen i stället. Vi har inte för avsikt att öka miljöbelastningarna.

Jag är fullt medveten om att det här är ett trubbigare instrument. Därför utgår jag från att vi självfallet skall gå vidare med att utveckla klimatstrategin. Det var inte syftet med förslaget, som hade ett annat syfte, ärvt från den tidigare regeringen.

Frågan om den kommunala energiplaneringen har vi ännu inte diskuterat i regeringen, det är riktigt. Men jag delar uppfattningen att den kommunala energiplaneringen är ett viktigt instrument, som jag sade i svaret, och att kommunerna har en viktig roll att spela för att förverkliga energipolitiken. Det gäller inte bara det här området, utan det gäller också avfallsområdet. I varje fall i den senare delen, det som ligger på mitt bord, har vi för avsikt att återkomma till riksdagen.

Jag tog med mig för säkerhets skull en av de utredningar som naturvårdsverket har gjort om växthusgaserna. Ett arbete är alltså på gång, som jag delvis redovisade i svaret. Arbetet är upplagt i två etapper. Det är viktigt att vi med den här utredningen, som kom vid årsskiftet, den kommande utredningen i slutet av det här året och klimatkonventionen, som finns för under-tecknande i Rio, skall kunna vidareutveckla klimatstrategin och lägga fram förslag till Sveriges riksdag. På den punkten vill jag säga att jag har kritiserat klimatkonventionen för dess brist på substans, och jag står för det å regeringens vägnar. Självfallet har förhandlingarna uppnått ganska stora framgångar, och det har jag redogjort för i mitt interpellationssvar.

I förhållande till vår ambitionsnivå är klimatkonventionen utomordentligt medioker. Den innebär inga förpliktelser, men det är viktigt att få i gång en process för att sedan kunna utveckla detta vidare, sätta press på de länder som deltar i arbetet och se till att de helt enkelt får möjligheter att lägga fram nationella handlingsplaner. Sedan bevakar vi varandra inom ramen för

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

konventionen. Däremot finns det knappast någon möjlighet att i Rio ta upp en ny förhandling om en klimatkonvention. Den har förhandlats fram av ett annat organ vid sidan av UNCED-processen och öppnas alltså för under-tecknande i Rio. Därför är det bra att det finns en resolution som innebär att man kan börja arbeta omedelbart utan att behöva avvakta ratificering från en rad länder.

Anf. 25 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Får jag först säga att jag delar miljöministerns uppfattning när han säger att det behövs en ekonomisk utveckling som grund för bättre miljö. Men det finns naturligtvis ingen automatik i detta. Det leder inte automatiskt till bättre miljö. Därför behövs en kraftig styrning från samhällets sida också.

När det gäller miljöskyddslagen behöver man inte förändra lagen för att kunna använda den aktivt när det gäller omprövningar, koncessioner och tillstånd. Det är fullt möjligt att göra det med den nuvarande lagen, om man inbegriper koldioxidutsläppen i de utsläpp som betraktas som miljöfarliga. Det var närmast på den punkten som jag ville ha en precisering om miljöministern delar min uppfattning, att man skulle kunna använda den nuvarande miljöskyddslagen i de närmaste årens omprövningsarbete på det sättet.

Sedan vill jag ha sagt att jag tycker att klimatkonventionen, som kommer att öppnas för under-tecknande i Rio, är ett steg i rätt riktning, men ett alltför litet steg. Där delar jag miljöministerns uppfattning. Jag har inte förstått det så att klimatkonventionen kommer att få några pådrivande effekter för det svenska arbetet. Jag uppfattade att miljöministern avsåg detta. Jag uppfattade det så att vi har en högre ambitionsnivå än vad som läggs fast i konventionen.

Det är bra att det avsätts 500 milj.kr. årligen bl.a. för förnyelsebara energikällor. Men det kan aldrig bli så att man kan kompensera ett i grunden felaktigt skattesystem med att årligen avsätta budgetmedel. Man måste ha ett skattesystem som från början har den styrande effekten, i rätt riktning, så att vi får en ökad andel av sådana energislag som är varsamma för miljön och en minskning av användningen av de energityper som är skadliga för miljön. Det går inte i längden att upprätthålla biobränslen eller andra förnyelsebara energikällor med årliga anslag via statsbudgeten.

Jag vill gärna upprepa min fråga: Hur ser regeringen nu på de svenska koldioxidutsläppen i förhållande till de mål som tidigare har uppsatts? Bedömer man det så att de åtgärder som har vidtagits är tillräckliga, eller behövs det ytterligare åtgärder? Där vill jag gärna ha någon typ av precisering när det gäller trafikpolitiken. Jag hänvisade till den diskussion som förs alltmer aktivt i Europa och bland EG-länder, där man inser att förverkligandet av den inre marknaden kommer att leda till en stor ökning av trafiken. Det i sin tur kommer att leda till oerhörda miljöproblem – koldioxidutsläppen är ett av dem – om man inte vidtar åtgärder också på det miljöpolitiska området. Jag undrar: Vad gör Sverige i den diskussionen? Jag har inte hört någonting från regeringen.

Fru talman! Man kan aldrig kompensera med bidrag, säger Annika Åhnberg. Nu råkar det vara så på det här området att det finns en del förnybara energislag som faktiskt är nollbeskattade. Det betyder, att skall man upprätthålla prisrelationerna på energimarknaden, måste man använda någon metod för att stimulera användning av förnybar energi i stället för fossila bränslen, som gör att man inte försvagar skillnaden utan vidmakthåller, helst ökar, skillnaden mellan de olika energislagen, dvs. sätter pris på miljön. Det är precis vad vi har gjort. Man måste alltså gå under nollstrecket skattemässigt för att få denna skillnad, om man av konkurrensskäl måste sänka fossilbränsleskatten. Det ansågs nödvändigt av konkurrensskäl.

Detta är inte så märkligt. Det är en metod som har använts i samband med energiöverenskommelsen om t.ex. kraftvärmen. Man har i och för sig gått på investeringsbidragslinjen och inte på driftbidragslinjen. Det är väl den linje som man i första hand bör söka sig fram till också när det gäller förnybar energi.

Jag upprepar: Det skulle vara bra mycket enklare och lättare om andra länder hade någorlunda likvärdiga nivåer med vår inom energibeskattningen. Då skulle man inte behöva den här hanteringen av fossila bränslen inom industrin. Jag kan konstatera att Danmark, som införde koldioxidskatt den 15 maj 1992, väljer en differentiering på samma sätt som vi har gjort. I Danmark är skatten 5 öre/kg när det gäller näringsverksamhet. Detta betyder alltså att man i Danmark ligger klart under den svenska nivån. Det samma gäller beträffande hushållen och övrigsektorn.

Som exempel vill jag nämna att det från konkurrenssynpunkt hade varit mycket enklare om nivåerna i våra grannländer och i Europa hade varit högre. Inom EG diskuteras priset 3 dollar per fat som en introduktionsnivå, vilket alltså motsvarar 4 öre/kg – detta sagt som en jämförelse.

Detta är bara ett första steg. Jag har svarat på fråga nummer två. I fråga om trafikpolitiken har jag hänvisat till kompletteringspropositionen. Vi återkommer med åtgärder, av vilka en del gäller tjänstebilar och annat, som har diskuterats under senare tid.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1991/92:193 om miljöpolitiken

Anf. 27 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig om, och i så fall när och hur, regeringen har för avsikt att genomföra sin regeringsdeklaration i vad gäller miljöpolitiken. Hon preciserar också frågeställningen till att gälla ett antal områden såsom miljö och handel, europeisk luftvårdsfond, europeiskt miljövårdsarbete, förpackningar, trafiken, övrigt internationellt miljöarbete, ett ekologiskt samhälle samt sysselsättningspolitiken.

Regeringen har höga ambitioner på miljöpolitikens område och flera beslut har redan fattats som kommer att ge positiva förändringar. Stora satsningar görs t.ex. på det internationella miljöarbetet, den fysiska planeringen

och för att minska miljöstörningarna från trafiken. Finansplanen innehöll i år för första gången en grön bilaga, och i kompletteringspropositionen har jag vidareutvecklat strategin för ökad användning av ekonomiska styrmedel.

Det är nödvändigt att miljö- och resurshushållningsaspekterna i allt större utsträckning får påverka inriktningen av politiken inom alla samhällssektorer. I regeringens arbete har också miljöfrågorna givits ökad tyngd genom att ärenden av betydelse för den yttre miljön skall beredas med miljö- och naturresursdepartementet. Helhetssynen på miljön får därmed ökat genomslag inom sektorer som trafik, energi och jordbruk.

På den fysiska planeringens område pågår också ett långsiktigt arbete för att utveckla instrument för den förebyggande miljövården. Bl.a. studeras kommunernas översiktsplaner, trafikverkens långsiktiga investeringsplanering, dialogen mellan kommuner och stat samt användningen av miljökonsekvensbeskrivningar.

När det gäller frågor om miljö och handel pågår i OECD ett analysarbete som syftar till att skapa ökad klarhet om sambanden mellan handelspolitik och miljöpolitik inom ramen för GATT. Arbetsgruppen redovisar sina resultat av hittillsvarande arbete i en ministerkommuniké från handels- och finansministrarna i maj i år.

GATT beslutade år 1973 att inrätta en arbetsgrupp för miljö och handel. Arbetsgruppen, som har varit vilande under många år, inledde sitt egentliga arbete under förra året. Även i denna grupp pågår ett arbete motsvarande det i OECD. Regeringen verkar aktivt i båda grupperna för att skapa större utrymme för miljöskyddsåtgärder.

Inom ramen för konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar har förhandlingar nyligen inletts om ett nytt svavelprotokoll. I samband med dessa förhandlingar finns många frågor att lösa. En sådan fråga är hur de nödvändiga utsläppsminskningarna skall fördelas mellan olika länder. Sannolikt är det i de östeuropeiska länderna som de stora utsläppsminskningarna måste ske. Frågan är då hur kostnaderna för dessa utsläppsminskningar skall fördelas. Det är i detta sammanhang som tanken på en europeisk luftvårdsfond ånyo aktualiserats. Arbetet med finansieringsfrågan har nu kommit så långt att ordföranden i förhandlingsgruppen inom konventionen har fått i uppdrag att tillsammans med ordföranden i det beslutande organet kontakta ett antal länder och institutioner för att diskutera olika lösningar på finansieringsproblemet. Rapport om detta arbete skall lämnas vid förhandlingsgruppens nästa möte i augusti i år. I detta sammanhang vill jag påminna om att den nyupprättade europeiska utvecklingsbanken kommer att få en tydlig miljöprofil i sin utlåningsverksamhet.

En stor del av arbetet under regeringens första nio månader har ägnats åt europeiskt miljövårdsarbete. Det har bl.a. handlat om EES och om förberedelse för förhandlingar om svenskt medlemskap i EG, där högsta miljöambition gäller. Regeringen har vidare varit pådrivande i arbetet inom Helsingforskonventionen (HELCOM) för att få till stånd åtgärdsprogram för att rädda Östersjön. Avtal om miljösamarbete har slutits med Estland, Lettland och Litauen. Regeringen gör också stora insatser för att förbättra kärnsäkerheten i Östeuropa.

Eftersom Annika Åhnberg speciellt nämner förpackningar, vill jag infor-

mera om att en särskild strategi för förpackningsområdet avses tas upp i en proposition till riksdagen i höst. Jag kommer där att ge en samlad syn på hur nuvarande hantering kan anpassas till ett ekologiskt kretslopp.

Den ändrade beskattningen av etanol skall ses som ett led i införandet av alternativa bränslen. I övrigt är vidareutvecklingen av de obligatoriska avgaskraven och miljöklasserna för fordon av stor betydelse för hur snabbt introduktionen av icke fossila bränslen kommer att ske. Exempelvis kan införande av en miljöklass med mycket långtgående miljökrav bli ett kraftfullt incitament till introduktion av alternativa drivmedel. Överläggningar med biltillverkarna är ett led i detta arbete. Utvecklingen av avgaskraven måste ske i nära samarbete med övriga Europa, om de skall få avsedd effekt. Det satsas också mycket på forskning och utveckling när det gäller alternativa bränslen. Som exempel kan nämnas att transportforskningsberedningen har tilldelats 120 milj.kr. för stöd till utvecklings- och demonstrationsprojekt rörande användning av motoralkoholer. För att inte fossila bränslen skall få större genomslag avser jag att föreslå regeringen att naturvårdsverket får i uppdrag att utreda utformningen av ett miljöklasssystem för bensin, för att därigenom på kort sikt minska de skadliga utsläppen från bensindrivna fordon.

Energipolitiken har jag tagit upp i mitt svar tidigare i dag på Annika Åhnbergs interpellation som rör denna fråga.

UNCED-konferensen i Rio blir en mycket omfattande FN-konferens. Därför har regeringen vidtagit åtgärder för att förankra det svenska förberedelsearbetet och deltagandet i Sverige. En speciell nationalkommitté, med deltagande av bl.a. samtliga riksdagspartier har varit verksam. Stöd har vidare lämnats till miljöorganisationerna för att göra en aktiv medverkan möjlig från deras sida.

Riksdagen har hållits fortlöpande informerad om processen genom information i årets budgetproposition, genom deltagande i nationalkommittén och på andra sätt. Dessutom vill jag påminna om att jag den 14 maj lämnade en omfattande redogörelse för regeringens ställningstaganden inför UNCED. Miljövårdsberedningens möte den 15 maj har helt ägnats åt UNCED-konferensen. Jag kommer också att den 26 maj redogöra för UNCED i utrikesnämnden. Regeringen har således gjort betydande insatser för att informera och ta emot synpunkter.

När det gäller frågan om arbetslösheten vill jag påminna om att regeringen i samband med kompletteringspropositionen har avsatt ytterligare medel för att bekämpa arbetslösheten. Det föreslås att AMS får 500 milj.kr. för beredskapsarbeten, som bl.a. avser arbeten inom naturvårdsområdet.

På motsvarande sätt kommer regeringen att steg för steg förverkliga de miljömål som anges i regeringsdeklarationen. De långtgående ambitioner som regeringen har angett kommer att fullföljas.

Anf. 28 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! För inte så länge sedan begärde vi i Vänsterpartiet en aktuell debatt – aktuella debatter är ju en del i riksdagens nya arbetsformer – med temat Miljöpolitik. Men vi fick avslag med motiveringen att det inte hade hänt någonting särskilt som motiverade en debatt av det här slaget. Som vi

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

Svar på
interpellationer

bedömde det var det just detta, att det inte hade hänt något särskilt på miljöpolitikens område, som var vårt huvudargument för att det behövdes en sådan här debatt i riksdagen.

Att det är ett oppositionspartis självklara uppgift att kritisera regeringen döljer kanske i det här fallet hur allvarlig bristen är. Nu är det ju inte bara den politiska oppositionen som har reagerat. I en debattartikel för en tid sedan gav den moderate riksdagsledamoten Ulf KristerSSon uttryck för sin besvikelse. Han talade om en märklig ambitionslöshet inom miljöområdet och lade för sin del skulden på miljöministern. Jag kan inte bedöma det interna regeringsarbetet och avgöra vems skulden är, men jag konstaterar bara att utifrån sett gäller Ulf KristerSSons omdöme för den här regeringens miljöpolitik.

I regeringsdeklarationen sade man att detta var ett av fyra prioriterade områden, men det enda som vi sedan dess i stort sett har hört är att man skall tillsätta nya utredningar och göra ytterligare undersökningar. De konkreta förslagen har varit väldigt få.

Miljöministern sade i sitt svar att regeringen präglas av en helhetssyn, som ger miljöpolitiken genomslag. Han nämnde trafik, energi och jordbruk som exempel.

När det gäller trafik, anser jag för min del inte att det fortsatta arbetet med genomdrivandet av en Öresundsbro tyder på att en sådan miljöpolitisk helhetssyn har fått något genomslag.

Beträffande energin har vi nyss diskuterat det nya skatteförslaget, som leder till ökad användning av fossilbränslen, vilket inte heller pekar på någon ökad miljöhänsyn.

I fråga om jordbruket kan jag inte se att den nya regeringen har lagt fram några förslag som skulle bidra till att öka miljöhänsynen. Det kanske är förslaget om återgång till det gamla med exportfinansiering av överskottsproduktion som skall vara ett utslag av denna helhetssyn, men jag tror att alla som värnar om miljön betackar sig för detta.

De ständigt återkommande utfästelserna som handlar om sådant som skall inträffa någon gång i en mer eller mindre avlägsen framtid motsvarar helt enkelt inte vad som sades i regeringsdeklarationen. I kompletteringspropositionen, som nu behandlas i riksdagen, redovisar man återigen att det på ett antal områden skall tillsättas utredningar eller att det skall göras nya utredningar av redan befintliga verk.

Vad är det som ytterligare behöver utredas när det gäller en avgift på klorerade, organiska ämnen som släpps ut från pappersindustrin? Detta har redan utretts av miljöavgiftsutredningen, och vi föreslår att det framlagda förslaget genomförs.

Varför kan man inte förbjuda blyhaltig bensen, i stället för att dela in bensen i olika klasser? Det finns ju alternativ, varför man inte behöver denna typ av bensen.

Varför kan man inte visa modet och redan nu säga att miljöavgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel inte får understiga dagens totala avgifter?

Varför kan man inte förbjuda kadmium i handelsgödsel, eller åtminstone införa en miljöavgift som naturvårdsverket har krävt? Vi vet att det i dag i

Skåne finns områden där kadmiumhalten i vete överstiger de av WHO och FAO, de olika FN-organen, rekommenderade gränsvärdena.

Varför kan man inte ha en miljöavgift på kylar och frysar som vi här föreslagit från Vänsterpartiets sida? Dessa medel skulle kunna användas till att möjliggöra för kommuner att ta om hand om förekommande innehåll av CFC – som vi kallar de freoner som finns i olika typer av frystrustningar.

Varför skall vi ännu i flera år fortsätta att deponera kylar och frysar på soptippar och därmed få ut freonet i naturen, när vi sedan många år tillbaka vet hur farligt det är och när vi skulle kunna gå fram snabbare.

Redan i mars talade miljöministern om att man skulle komma med förslag till ekonomiska styrmedel när det gäller de mildare formerna av freoner, som kallas HCFC. I kompletteringspropositionen kommer emellertid återigen enbart förslag om ytterligare utredning.

Samma sak är det när det gäller avfall och förpackningar. I många länder i Europa agerar man betydligt mer beslutskraftigt än vi gör i Sverige. I både Frankrike och Tyskland har man kommit längre på det här området. I Tyskland förbereder man t.ex. förslag om returflaskor för alla typer av drycker. Det finns många flaskor som inte är returflaskor, som saftflaskor och ciderflaskor. I Tyskland sätter man upp konkreta mål, som att år 2002 94 % av dryckesförpackningar för öl och mineralvatten och 85 % av läskflaskorna skall vara returflaskor. Från den svenska regeringens sida saknas emellertid den här typen av konkret inriktat arbete, där man sätter upp mål och därefter målmedvetet arbetar för dem. Allting skall i stället endast utredas och utredas.

Varför inför man inte t.ex. en miljöavgift på arsenik och krom, när man vet hur oerhört farliga dessa ämnen är? Den tidigare regeringen sade att man skulle återkomma med förslag härom, om användningen inte drastiskt minskade. Såvitt jag kan förstå har användningen inte minskat dramatiskt.

Varför kan man inte indela elapparatur i klasser beroende på hur mycket energi apparaterna förbrukar? Varför har man inte kommit med ett enda konkret förslag när det gäller att minska den militära användningen? Man skulle dels kunna belägga den militära verksamheten med miljöavgifter, dels överföra militära resurser till miljöarbete. Det skulle ha varit ett bra underlag för Sveriges agerande i den frågan vid Rio-konferensen. Det är ju en fråga som man i Sverige vill agera aktivt i. Det skulle vara bra med något konkret att komma med.

Min taletid är snart slut varför jag återgår till att fråga: Varför gör man inte mer för att företag skall komma in i bättre miljöanpassad verksamhet?

Anf. 29 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Annika Åhnberg må ha sina profeter. Ulf Kristersson tillhör i varje fall inte mina. Han har ingen egen trovärdighet i miljöfrågorna, och jag har aldrig tidigare sett att han över huvud taget har ägnat sig åt dessa frågor och ställt några krav.

Att ställa hur många frågor som helst, är i och för sig oppositionens rätt, men det som förvånar mig är att minnet hos oppositionen är så pass kort. Den förra regeringen hade en planering som innebar att man samlade ihop en stor del av det miljöpolitiska handlandet till en samlad proposition, som

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

riksdagen i slutet av perioden, dvs. i juni förra året omedelbart före valet, därefter beslutade om. Självfallet präglar det förhållandet arbetssituationen i ett departement. Det betyder att den första arbetsperioden har varit dikterad av de förutsättningar som har skapats och av tidigare fattade riksdagsbeslut och av genomförandet av fattade beslut, vilka vi har varit ense om. Därefter har vi haft som uppgift att vidare tillsätta ytterligare utredningar, därav utredningsdominansen. Jag trodde att Annika Åhnberg förstod att arbetet måste föras vidare på det sätt som vi har arbetat. Jag kan naturligtvis gå in på de olika förändringarna i övrigt och de beslut som har fattats på olika områden av regeringen. Jag har långa listor över det. Låt mig i stället se framåt.

Miljödepartementet publicerade förra veckan en verksamhetsplan som innehåller mängder av aktiviteter för hela valperioden. I denna verksamhetsplan finns både mål och aktiviteter beskrivna. Det är inte så vanligt att i varje fall alla departement gör så.

Jag kan börja med att under rubriken "kretsloppssamhället" nämna något som är på gång, för att Annika Åhnberg skall få en känsla av vad det handlar om: en kretsloppsproposition inom avfallsområdet när det gäller förpackningar m.m. håller på att utarbetas, en proposition om miljöfarligt avfall skall utarbetas och Basel-konventionen skall följas upp, en proposition om ny miljöskadeförsäkring skall utarbetas, kommunernas arbete med avfallsplanen skall följas upp och möjligheterna att utvidga planerna till kretsloppsbanor skall prövas.

Under rubriken "skärpta miljökrav och effektiva styrmedel" meddelas att en proposition om en ny miljöbalk kommer att utarbetas, ett antal Haag-överläggningar bland ledande företrädare för regeringen i olika samhällssektorer skall genomföras, för att diskutera vad som krävs för en hållbar utveckling – det arbetet är inlett –, en proposition om en handlingsplan mot buller i samhället skall utarbetas, förslag till den forskningspolitiska propositionen avseende miljöforskningens innehåll och omfattning skall utarbetas, förslag till hur medlen från löntagarfonderna kan användas i miljöforskning av strategisk betydelse skall utarbetas, innehåll i och finansiering av svensk miljöövervakning skall presenteras i budgetspropositionen år 1993, en miljöredovisning till riksdagen skall ske i budgetspropositionen 1993/94, användning av miljökonsekvensbeskrivningen skall följas upp och utvecklas, kompletterande utredning om ekonomiska styrmedel och om samhällsekonomiska analyser som hjälpmedel i beslutsprocessen skall genomföras, ÖB:s rapport om militär miljöpåverkan – för att besvara en av frågorna – skall utvärderas och en policy för försvarssektorn skall läggas fast i samarbete med försvarsdepartementet och användning av utbildning och information som styrmedel inom miljöpolitiken skall stärkas.

Så här kan jag gå igenom område efter område. Här handlade det bara om två områden. Vi har också områden som god naturvård, biologisk mångfald och ansvarsfull bioteknik, minskad klimatpåverkan och försurning – som vi har haft anledning att diskutera tidigare – och övrigt internationellt samarbete. Låt mig med tanke på det sistnämnda området nämna det stora arbete som i dagarna har lämnats till oss när det gäller Östersjön och Östersjöns överlevnad, och där vi i samband med HELCOM-samarbetet i Hel-

singfors den 8–9 april, utöver de frågor som gäller finansieringen av mellan 100 och 150 miljarder särskilt allvarliga utsläpp, har frågan om internationellt samarbete när det gäller dumpning av militärt avfall i Östersjön. Detta har vi tagit upp i HELCOM och det kommer att från svensk sida tas upp i ESK-processen.

Vi har dessutom frågan om klotet, som Annika Åhnberg litet kritiskt nämnde. Finland är naturligtvis i det här sammanhanget ett viktigt land, och nu är det hela Östersjön som det gäller. I de förhandlingar som vi står inför när det gäller Östersjöns överlevnad tänker vi använda det här som ett förhandlingsinstrument. Vi tänker se till att andra också gör någonting. Det är skälet till att avgiftsfrågan kom upp på nytt. Det är alltså inte enbart en svensk fråga, om det nu var någon som trodde det.

I fredags gick en departementsstencil ut från miljödepartementet angående EES-avtalet, och vi håller för närvarande på att förbereda de kommande förhandlingarna med Europeiska gemenskapen.

Anf. 30 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag tycker att det verkar som om regeringens miljöpolitiska förslag befinner sig i något slags märkligt kretslopp som påminner om galten Särimmers i den fornnordiska mytologin. De dyker upp pigga och omfattande på morgonen, de slaktas så småningom av verkligheten för att sedan dyka upp på nytt i en ny proposition i form av någonting som skall infrias i framtiden – så småningom.

Låt mig ta ett litet exempel, som miljöministern inte har berört, som gäller bioteknik. I ett pressmeddelande för en tid sedan uttalade miljöministern att det är dags att infria de löften som gavs på området i regeringsdeklarationen. Miljöministern avsåg då en proposition som skall läggas fram för riksdagen om ungefär ett år och som skall behandla frågan om hur den biologiska mångfalden skall bevaras och hur avancerade biotekniska förfaranden skall regleras.

Det här är oacceptabelt. En regeringsdeklaration skall väl avse det riksmöte då deklarationen presenterades? Det är orimligt att på detta sätt ständigt tala om sådant som skall inträffa långt in i framtiden.

Splittringen inom regeringspartierna är vad jag förstår total när det gäller frågan om biotekniken – åtminstone skulle det gälla arbetet inom den genetekniska beredningen. Ett sådant agerande är inte trovärdigt.

Jag noterade att miljöministern i stort sett inte svarade på någon av mina konkreta frågor om varför inte några definitiva förslag lades fram i samband med kompletteringspropositionen utan att man i stället fortsätter med ytterligare utredningar.

En fråga jag vill ta upp rör företagens arbete för att förbättra sin egen verksamhet. I en ny undersökning, som har genomförts bl.a. i samarbete med Lunds universitet, konstaterar man att egenaktiviteten framför allt för de små och medelstora företagen är liten. Med ett aktivt engagemang från samhällets sida – det kan vara pengar från de kommunala miljö- och hälso-skyddsförvaltningarna eller särskilt avsatta statliga projektpengar – går det att uppnå bra resultat. Det redovisas t.ex. i en försöksverksamhet som har pågått i Landskrona.

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

En lågkonjunktur, som för det mesta ställer till med besvär, kan också erbjuda möjligheter att t.ex. utbilda personal och genomföra investeringar och förändringar som inte är möjliga i en högkonjunktur.

Regeringen har inte förmått att ta tillfället i akt och föreslå den typen av stöd som skulle göra det möjligt för företagen att komma längre i det avseendet.

Miljöministern berörde frågan om Östersjön. Det är en mycket viktig fråga. Vi vet att det kommer att kosta i storleksordningen 130 miljarder kronor att restaurera Östersjön. Jag skulle gärna vilja höra litet mer om denna fråga. Jag tar inte upp denna fråga därför att jag skulle sitta inne med några bra svar, utan därför att det här är en oerhört svår fråga som vi behöver diskutera mer. Vilka förslag avser den svenska regeringen att lägga fram för att bidra till att fylla detta oerhörda behov av resurser på 130 miljarder kronor?

Anf. 31 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Den sista frågan är typisk för miljöpolitiken, dvs. att vi under en lång tid har dragit på oss stora miljöskulder. De behöver inte alltid vara lika dramatiska som när det gäller Östersjön. Men när det gäller Östersjön, är det fråga om havets överlevnad.

Det är klart att marginalerna smalnar med åren. Det är därför så viktigt att bevaka miljökonsekvenserna, beskriva och miljöpröva – t.ex. när det gäller Öresundsbron. Det här skall inte bli en fråga för lokala och regionala intressen mellan Malmö och Köpenhamn. Det handlar här om hela Östersjön och alla Östersjöländer.

Den andra genomgående frågan, förutom de miljöskulder vi har ådragit oss, är de långa tidsperspektiven. Annika Åhnberg säger då att det som sägs i en regeringsförklaring skall uppfyllas under innevarande riksmöte. Men i så fall hade man gjort miljöpolitiken den största otjänst som det går att göra. Det gäller att även ta tag i de stora frågor som inte ryms inom det nästkommande riksmötet. De är nästan alla av samma karaktär.

Vidare har vi frågan om planeringen av propositionerna. Jag har här en promemoria som berör planeringen av propositionen om biologisk mångfald. Här behandlas allt det som riksdagen har fattat beslut om, en uppföljning av den livsmedelspolitiska reformen, anslagen för landskapsvården och lagstiftning för hotade arter. På alla dessa områden förekommer ofta utredningar. När det gäller skogspolitiken finns det frågor som gäller miljön. Det finns ju som sagt en skogspolitisk kommitté. Precis som Annika Åhnberg sade skall genteknikberedningen bli klar i höst. Det är klart att den beredningen måste tas med här. Natten mellan fredag och lördag i förra veckan förhandlades konventionen om biologisk mångfald till skydd för hotade arter färdigt i Nairobi.

Det är här fråga om ett enormt arbete. Då frågar Annika Åhnberg varför inte några förslag har lagts fram nu. Det hade varit fel att lägga fram förslag nu. Jag beklagar att arbetet inte startades tidigare, och jag hoppas att det här svaret är tillräckligt tydligt. Så arbetar regeringen på område efter område. Annika Åhnberg har faktiskt fel när hon hävdar att det är bara att genomföra saker. För det mesta krävs faktiskt utredningar, bedömningar och samordning. Miljön är inte ett sektorsområde. Här måste ske en samordning

med en rad andra delar av samhället för att få bästa möjliga lösningar. Det är alltså inte fråga om någon beslutsvånda, utan vi arbetar i planerade former. Det borde Annika Åhnberg känna igen från sitt eget parti – åtminstone när det gäller att hålla ordning och reda på saker och ting, även om det inte gäller Vänsterpartiet.

Jag skall också nämna HCFC som ett exempel. Det är självklart att jag har för avsikt att försöka lösa frågan om de avlagda kylskåpen och frysarna, som har lämnats åt denna regering. Det har ju inte gjorts tillräckligt mycket tidigare. Det är ju fråga om 5 100 ton som redan finns i befintliga kylskåp och frysar, och ingen har talat om hur detta skall betalas. Ingen har heller betalat under den tid dessa tjänster från kylar och frysar har konsumerats, och det är ju den vanliga situationen på miljöområdet. Den här regeringen har ärvt frågorna, och vi skall ta tag i dem. Det är därför jag har föreslagit miljöavgifter på HCFC plus att pressa hastigheten på annan teknisk utveckling för att få fram alternativ. Alla vet att HCFC inte är någon uthållig lösning på ersättningen av CFC.

Jag kan naturligtvis använda min tid till att svara på olika frågeställningar. När det gäller ekonomiska styrmedel pågår ett arbete som omfattar mängder av olika saker. Det gäller inte bara sådant som är aviserat som utredningar i kompletteringspropositionen. Regeringen visar också intresse för andra farliga ämnen såsom arsenik och krom.

Annika Åhnberg tog upp frågan om att förbjuda blyad bensin. Det är tyvärr inte så enkelt. Jag har också varit inne på den linjen. Men experterna avråder från något sådant. Därmed får man se om deras argumentation är hållbar och vilka problem som skapas för de ungefär en miljon trafikanter som i dag kör bilar med blyad bensin. Jag tycker inte att man skall bortse från detta och därmed skapa kaos. I så fall motarbetar man endast miljöpolitikens intressen. Folk i allmänhet blir mer retade än miljövännerna. Det har jag inte tänkt att medverka till, utan det får i så fall andra stå för.

Anf. 32 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag begär inte att regeringen skall ha löst miljöproblemen under innevarande riksmöte. Det kravet tror jag inte någon har ställt på vare sig denna eller den tidigare regeringen.

Men om man i regeringsförklaringen hävdar – och regeringsförklaringen avser väl ändå detta riksmöte – att regeringen kommer att ange tydliga miljömål, ställa bestämda miljökrav och använda effektiva styrmedel, t.ex. miljöavgifter, men sedan inte gör så utan ständigt kommer med förslag om ytterligare utredningar, är det inte så konstigt att man blir besviken. Uppenbarligen sträcker sig besvikelsen in i de egna leden, med tanke på den debattartikel jag tidigare hänvisade till.

Det är klart att det behövs utredningar. Men jag tvivlar på att utredningarna skall behöva göras om. Det gäller t.ex. de avgifter som finns på handelsgödsel och bekämpningsmedel, där det är fråga om att få fram en samlad miljöavgift som inte understiger dagens nivå. Där fanns för flera år sedan en bred politisk enighet om den frågan i den livsmedelpolitiska arbetsgrupp som jag själv deltog i. Nu är det något som plötsligt måste utredas på nytt. Det är den typen av glidningar på väg bort från konkreta förslag och i stället

till ökat antal utredningar som jag tycker att det finns all anledning att vara mycket kritisk mot.

Miljöministern säger att blyad bensin inte kan förbjudas därför att experterna avråder från detta. Men om inte miljöministern också i så fall redovisar vilka deras sakargument är, blir diskussionen omöjlig att föra. Man kan ju inte avfärda frågan bara genom att tala om att experterna anser det vara fel. Flera stora bensinbolag saluför nu bensin som inte är blyad men som är anpassad även till fordon som tidigare bara kunde köras på blyad bensin.

Den här typen av vag argumentation från miljöministern kan jag inte vara nöjd med.

När det gäller diskussionen om Östersjön: Javisst, det är ett arv som vi alla har. Det är inte så att hela den samlade miljöbördan vilar enbart på regeringens axlar. Vi försöker väl alla ta vår del av ansvaret, som politiskt förtroendevalda, som enskilda konsumenterna osv.

Jag fick inget svar när det gäller frågan om Östersjön och de stora miljöproblemen där. Det behövs 130 miljarder. När man först diskuterade detta vid Ronnebykonferensen, var det ekonomiska läget litet annorlunda i flera av de berörda länderna, och det fanns större entusiasm och större tro på att man skulle få loss pengarna. Men nu verkar det här arbetet att gått i stå; det går mycket långsamt. Vad gör Sverige för att driva på? Vad tänker vi oss att vi själva kan göra, utöver det vi redan gjort, för att vara med och få fram de här nödvändiga resurserna?

Till sist vill jag ställa ännu en fråga. När miljöministern informerade riksdagen om läget inför Riokonferensen, redovisade han att det enligt konferenssekretariatet behövs 125 miljarder dollar per år att föras över från rika till fattiga länder för att klara detta med miljö och utveckling. Men han sade samtidigt: Denna siffra är inte realistisk. Då undrar jag: Vad menar miljöministern med att den inte var realistisk?

Anf. 33 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Nej, det finns ingen glidning på väg bort, utan det är en mycket handlingsinriktad verksamhet som pågår både i miljö- och naturresursdepartementet och i de sektordepartement som också hanterar s.k. miljöstörande verksamhet. Jag räknade upp en del av alla dessa verksamheter och de planer som finns. De är tidsbestämda, och de kommer efter hand att redovisas för riksdagen.

När det gäller bensin och bly är miljöklassning ett sätt att hantera både inblandning av motoralkohol och blyfrågan i ett sammanhang, och därför kommer ett förslag på det området.

När det gäller Östersjön är det tidsperspektiv som har nämnts 20-årigt; det är den bedömning som har gjorts av andra länder än Sverige. Jag konstaterar bara att vi sannolikt inte har den tiden på oss. För svenskt vidkommande har vi anvisat öststatsanslag i särskild ordning – 1 miljard kronor per år i tre år. Det är naturligtvis bara en början. Men det är viktigt att man avgränsar detta så att man inte har en ständig konflikt med de fattiga sydländerna.

Det är felaktigt att påstå att det här arbetet har gått i stå. Jag har bara konstaterat att arbetet inte kom i gång så fort som det borde ha gjort efter Ronnebykonferensen – nu när jag har insyn i dessa frågor. Därför har det

tagit längre tid, och därför var det en preliminär rapport som vi fick den 8-9 april i Helsingfors. Därefter gjordes den rapporten fullständig, och vi har sagt att kring kommande årsskifte skall vi vara färdiga för att ha en "insamlingskonferens" när det gäller resurser.

Det är därför som jag i olika sammanhang förbereder mig för de här ökade insatserna genom att också nämna att man som en del av de 500 miljonerna skall kunna satsa på Östersjön när det är kostnadseffektivt. På samma sätt är det med miljöavgifter. Exempelvis kloravgiften är ju avsedd att kunna bekosta en del av detta gigantiska arbete – och så skall det vara på område efter område.

Jag tror inte att det finns särskilt mycket lediga och lösa pengar, utan det krävs en finansiering som slår två flugor i en smäll – både förbättrar miljön och finansierar de reparationer som är nödvändiga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

8 § Svar på interpellation 1991/92:191 om de politiska fångarna i Chile

Anf. 34 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Eva Zetterberg har frågat mig vilka ansträngningar Sverige gör för att Chile skall frige de återstående politiska fångarna och om regeringen avser att genom biståndsinsatser stödja den sociala återanpassningen av f.d. politiska fångar i Chile. Hon har också frågat om regeringen avser att genom andra insatser stödja uppbyggandet av politisk demokrati i Chile.

Sedan sitt tillträde i mars 1990 har den demokratiskt valda regeringen under president Aylwin strävat efter nationell försoning.

Ett problem för den chilenska regeringen vid behandlingen av frågan om de politiska fångarna är att vissa vänstergrupper har vägrat att acceptera övergången till demokrati. De betraktar Aylwin-regeringen som en fortsättning på militärregimen. Ett annat problem har varit militärens och den politiska oppositionens motstånd mot frigivning av särskilt hårt belastade förövare av brott med politiska motiv.

Redan från början gavs högsta prioritet åt att ge alla kvarvarande politiska fångar rättvis behandling. Vid Aylwin-regeringens tillträde i mars 1990 fanns drygt 380 politiska fångar kvar i de chilenska fängelserna. Många av fångarna var inte dömda och hade genomgått tortyr. En del hade dömts till extremt hårda straff av militärdomstolar. Nästan alla fall med politisk anknytning hade under diktaturen överförts till det militära rättsväsendet.

Amnesti i samband med maktövertagandet övervägdes. Men amnestin hade också måst omfatta brott mot de mänskliga rättigheterna. Detta var, enligt den chilenska regeringens bedömning, inte en politiskt sett möjlig väg.

Den demokratiska regeringen ansåg i stället att alla de politiska fångarna skulle ges möjlighet att få sina fall prövade i civil domstol. Efter en långdragen behandling i kongressen antogs en ny lag med denna innebörd i februari 1991.

För närvarande granskas fallen enskilt. Presidenten kan ta ställning till an-

sökan om *benådning* efter dom. När benådning inte är möjlig finns laglig möjlighet att erbjuda s.k. *straffomvandling*. Detta innebär att fången frivilligt accepterar att under bestämd tid bosätta sig utomlands. Sådan straffomvandling förutsätter att fången själv begär att få straffet omvandlat till exil i särskilt angivet land. Givetvis förutsätter denna lösning också ett villigt mottagarland.

Den 30 april i år hade, enligt uppgift, de politiska fångarnas antal sjunkit till ca 50 personer.

Vad som återstår att pröva är i huvudsak sådana fall där personer misstänks för s.k. blodsbrott, som ofta lett till dödlig utgång.

Som svar på Eva Zetterbergs första fråga om vilka ansträngningar Sverige gör för att Chile skall frige de återstående politiska fångarna vill jag särskilt framhålla att den svenska regeringen ej har anledning att ifrågasätta det sätt på vilket den chilenska regeringen valt att ta itu med arvet från militärdiktaturen.

Den svenska regeringen intämmer i den chilenska regeringens förhoppning att problemet med de politiska fångarna skall få en snar lösning.

Beträffande frågan om eventuellt stöd för de politiska fångarnas återanpassning vill jag erinra om att Sverige under lång tid lämnat humanitärt bistånd till Chile.

Sådant bistånd har under en övergångsperiod fortsatt att utgå efter demokratins seger i mars 1990. Biståndet motiveras med behovet av att stödja rehabilitering av dem som föll offer för militärregimens brott mot mänskliga rättigheter.

Ett omfattande humanitärt bistånd till Chile är enligt regeringens mening inte längre motiverat. Vi förutser emellertid fortsatt stöd framöver till svenska enskilda organisationer, vilka sedan länge bistått med bl.a. insatser för social återanpassning av förutvarande politiska fångar i Chile.

Den tredje frågan är om regeringen genom andra insatser avser att stödja uppbyggandet av politisk demokrati i Chile.

Sverige lämnar redan ett anseeligt bistånd till Chile i syfte att stärka demokratin. Detta bistånd riktar sig huvudsakligen till de sociala sektorerna. Bl.a. stöder Sverige ett projekt för bostadsbyggande i områden av kåkstäder utanför städerna Santiago, Valparaiso och Talca. Stöd har även lämnats till rehabilitering av eftersatta skolor.

Det svenska biståndet understöder därmed den chilenska regeringens ansträngningar att tillmötesgå uppdämda förväntningar om att landets demokrati också skall medföra materiellt förbättrade villkor.

Fru talman! Den demokratiska regeringen i Chile har genom en rad åtgärder visat att den vill göra upp med de oförrätter som begicks under militärdiktaturen. Jämfört med diktaturåren blir kränkningar av de mänskliga rättigheterna nu i mycket stor utsträckning föremål för utredning och domstolsbehandling. Två generaler har lagförts som misstänkta för delaktighet i det uppmärksammade mordet på förre utrikesministern Letelier.

Den senaste tiden har demokratin i Latinamerika utsatts för påtagliga hot. Därför är det desto viktigare för den svenska regeringen att uttrycka sitt stöd för demokratins konsolidering i Chile. Att döma av utvecklingen hittills

finns det anledning att uttrycka beundran över hur väl det chilenska samhället klarat övergången från diktatur till demokrati.

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

Anf. 35 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill först tacka Alf Svensson för svaret på min interpellation. Inledningsvis vill jag också konstatera att det är bra att regeringen aktivt stöder, och aktivt har stött, det chilenska folkets kamp för att återupprätta demokratin i sitt land.

När den demokratiskt valda regeringen tillträdde i mars 1990 var det ett stort steg framåt för det chilenska folket, men också också en stor glädje för alla dem som ute i världen och här hemma i Sverige aktivt hade stött kampen mot den mångåriga militärdiktaturen.

När det gäller arvet från diktaturen, de politiska fångarna, hoppas jag att Alf Svensson och jag är överens om att det är en brist i demokratin att det över huvud taget förekommer politiska fångar. Jag tycker att det hade varit bra att få det bekräftat i svaret på min interpellation.

Det är självfallet glädjande att antalet politiska fångar nu har sjunkit jämfört med när regeringen Aylwin tillträdde och är nere i drygt 50 personer. Men räcker det, Alf Svensson? Skall inte ambitionerna vara högre – att över huvud taget inte ha några politiska fångar?

I svaret talar Alf Svensson om dem som har begått s.k. blodsbrott, men faktum är att det finns en hel del personer kvar som ännu inte har fått juridisk prövning av de anklagelser som riktas mot dem. Det finns också flera exempel på politiska fångar som är villkorligt frigivna, men som t.ex. inte kan resa ut därför att de inte har fått ett mottagarland. De saknar vissa medborgerliga rättigheter under den tid de lever kvar i Chile.

Det finns flera sådana exempel. José Moya, Mario Huyes och Fermin Montes är exempel på sådana personer. Det finns flera. Jag undrar om statsrådet Alf Svensson anser det tillfredsställande att människor som anklagas för våldsbrott inte ens skall få sin sak prövad i domstol. Det måste ändå vara ett brott mot de mänskliga rättigheterna.

I interpellationssvaret talar statsrådet om att det inte är regeringens sak att gå vidare och att man är nöjd med den chilenska regeringens behandling. Jag tycker att vi kan kräva en mer aktiv roll av den svenska regeringen och dess sändebud i Chile på ambassaden. Skulle inte den svenska ambassaden kunna spela en mer aktiv roll genom att exempelvis erbjuda dem som skulle få en straffomvandling att komma till Sverige? Bara det faktum att man har visum till ett land skulle kanske möjliggöra för en del personer att få resa ut.

Fru talman! I svaret på min interpellation nämner statsrådet att regeringen med kraft har tagit itu med arvet från diktaturen. I mina ögon är det en kraftig överdrift. Jag vet att det är en svår avvägning mot intresset att samtidigt skapa nationell enighet i landet.

Exemplet att regeringen i Chile har lagfört de två generalerna som misstänkta för mordet på den förra utrikesministern Letelier tycker jag är mycket litet. Vad jag känner till, är det hittills en eller ett ytterst litet antal personer som över huvud taget har blivit dömda för brott mot de mänskliga rättigheterna under militärdiktaturen. Det är mycket små anspråk vi ställer på den

*Svar på
interpellationer*

chilenska regeringen när vi säger att den har tagit itu med arvet från diktaturen.

Det finns färskas Amnestyrapporter från september och november 1991 om mer än 40 fall där människor har blivit utsatta för tortyr, sexuellt missbruk, våldtäkter m.m. Det är alltså efter det att en demokratisk regering har tillträtt. Det har skett mot människor som har blivit häktade eller som befinner sig i fängelse. Dessa Amnestyrapporter talar sitt tydliga språk om att detta fortfarande förekommer. Även om regeringen har velat ta itu med frågan genom vissa dekret, är inte den delen löst.

Fru talman! De andra frågorna som jag tog upp i min interpellation gällde möjligheter till bistånd och det bistånd som existerar för att återanpassa politiska fångar, humanitärt bistånd och bistånd för att befrämja den politiska demokratin.

Det humanitära biståndet minskar faktiskt i dag, vilket jag beklagar. Det finns ju många bra biståndsprojekt. Jag är övertygad om att Alf Svensson vid sin resa tidigare i år hade möjlighet att ta del av vilket värdefullt bidrag de utgör till demokratin och för att skapa bättre levnadsvillkor för människor i Chile.

Därför är det beklagligt att de insatserna dras ner i dag. Det strider litet mot den borgerliga regeringens övriga politik, eftersom den i biståndssammanhang minskar biståndet till länder som inte uppfyller demokratiska krav. Då borde Chile vara ett viktigt land, eftersom man där även enligt regeringen har klara demokratiska mål och försöker leva upp till dem. Skulle inte det vara ett bra sätt att aktivt stödja de demokratiska insatserna i Chile?

Anf. 36 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Låt mig först på en gång svara Eva Zetterberg att jag tycker det är en brist i demokratin att det finns politiska fångar. Samtidigt finns det problem som man har att hantera, som Eva Zetterberg var inne på. Även en person som går under beteckningen politisk fånge kan ha begått brott, och har det av och till, som man också måste ta hänsyn till. Det gäller dessa blodsbrott som jag nämnde.

Jag är övertygad om att det är nödvändigt att vi sätter in den chilenska regeringens situation i sitt rätta sammanhang. Det känner säkert Eva Zetterberg till. Vi vet att den här demokratiska regeringen har sin rörelsefrihet begränsad. Det gäller även när den skall behandla de politiska fångarna. Den avgående militärjuntan stiftade en rad lagar för att kringskära manöverutrymmet för den tillträdande regeringen.

Dessa lagar innebar bl.a. att ett antal militären närstående personer t.ex. utsågs till senatorer. De här lagarna innebar också att den civila makten förhindrades att avsätta general Pinochet, att militären gavs vetorätt i det nationella säkerhetsrådet och att ledamöterna i författningsdomstolen skall utses i odemokratiska former. Den var den ena sidan.

Å den andra sidan har regeringen att ta hänsyn till de vänstergrupper som fortsätter den s.k. väpnade kampen. De använder sig av attentat och även politiska mord. Dessa våldsdåd inverkar naturligtvis negativt på möjligheterna att konsolidera den unga demokratin. Om presidenten benådar personer som öppet sympatiserar med grupper som vill fortsätta den väpnade

kampen riskerar han att några av dessa f.d. fångar senare kan bli inblandade i nya blodiga attentat. Det skulle naturligtvis omgående utnyttjas av oppositionen.

Regeringen har alltså att ta hänsyn till både höger och vänster. Den befinner sig i en till dels klämd situation. Den måste då ta hänsyn till armén som med kraft kan motsätta sig varje benådning av fångar som är dömda för mord på militärer. Det är likväl så att president Aylwin har benådat betydligt fler personer än man haft anledning att förvänta sig, särskilt om man beaktar den komplicerade inrikespolitiska situationen.

Fru talman! Jag håller också med om att det är viktigt att nu finnas till hands för den nyunga demokratiska regimen i Chile och hjälpa till med humanitärt bistånd. Samtidigt vet vi att Chile har en relativt hög BNP per capita. Det rör sig om ca 1 800 USA-dollar. Vi har begränsade resurser. Den resurs vi har att hantera räcker inte till allt som vi skulle önska. Det är likväl så att de satsningar vi gör, görs för att förstärka demokratin och förbättra demokratin. Jag vill påstå att Sverige var mycket snabbt framme inne i Chile för att visa president Aylwin och hans regering att vi inte sitter på åskådarläktaren längre, utan att vi vill vara med och hjälpa till.

Som också antyddes av Eva Zetterberg finns det anledning att vara mycket tillfreds med de insatser som gjorts och som görs. Jag är personligen övertygad om att dessa insatser främjar den demokratiska utvecklingen.

Anf. 37 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Vad gäller frågan om våldsbrott begångna av vänsterextremister i Chile, är det självklart att sådana brott skall bedömas som de brott de är. Det är fråga om kriminella handlingar i de fall där det har skett våldsaktioner och människor blivit dödade eller allvarligt skadade. Det är inte politisk opposition. Jag menar därför att det inte kan komma i fråga att detta skall jämföras med övriga politiska brott.

Vad det handlar om i Chile är att människor sedan flera år tillbaka många gånger blivit falskeligen anklagade för att ha begått våldsbrott som de inte har begått. De människorna måste ha rätt att kräva en politisk rättegång och få sin sak prövad, och de skall ha vårt stöd. Det är inte vår sak att i förväg göra bedömningen att anklagelserna är riktiga. Det bör prövas vid en domstol. Det trodde jag att vi kunde vara överens om, Alf Svensson.

Vad gäller de personer som finns i fängelse, i exempelvis Cárcel pública i Santiago, finns i dag 48 politiska fångar. Ca 10 av dem kan få straffomvandling om de får resa till ett annat land. De har fått vissa löften från andra länder. Men det har krävts påtryckningar för att de skulle få en möjlighet att göra den resan och tillfälligt lämna sitt land. Det är i och för sig något att beklaga att de är tvungna att lämna sitt land, men för dessa personer vore det mycket värdefullt.

Det finns också personer som är villkorligt frigivna och som på grund av byråkrati och olika processer som försvårar det hela får vänta mycket lång tid för att få sin sak helt avgjord, för att därefter kunna avtjäna eventuellt straff eller som fria personer lämna Chile eller stanna kvar där.

Jag menar att insatserna från svensk sida vad gäller de mänskliga rättigheterna trots allt är för svaga. Jag tycker att det borde vara en hjärtefråga för

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Alf Svensson att stärka de mänskliga rättigheterna. Sverige skall stå upp runt om i världen där de mänskliga rättigheterna kränks. Jag vill än en gång fråga om det inte finns anledning för Sverige att mer aktivt ingripa i dessa frågor. Där borde den svenska ambassaden kunna spela en mycket viktig roll.

Vad gäller biståndsfrågorna finns det självfallet mycket angelägna projekt runt om i världen, och jag har förståelse för att man inte kan satsa lika mycket. Men hur stämmer detta överens med inställningen till andra biståndsprojekt i andra länder där det brister i demokrati? I dessa fall ger det anledning till att skära ned, men i Chile är det tvärtom. Där skulle man behöva stöd för att bygga upp demokratin.

Anf. 38 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag svarade alldeles nyss att chilenerna visst behöver stöd för att bygga upp sin demokrati, och sådant stöd ges. Men de har också en ekonomisk tillväxt som är imponerande. Till mångt och mycket har de själva resurser, och man är inriktad på att använda dessa resurser till att bygga upp sin demokrati, sanera samhället exempelvis miljömässigt och skapa en helt annan social situation.

Som Eva Zetterberg sade är det för mig en hjärtefråga att få understryka MR-frågornas betydelse i alla tänkbara sammanhang. När jag var i Chile talade vi åtskilligt om denna problematik. Man bör med glädje konstatera att Aylwin-regeringen deklarerar sin avsikt att ta fram sanningen, skapa rättvisa i fråga om mänskliga rättigheter och demokratisera de politiska institutionerna på både lokal och nationell nivå. Detta är ett arbete man är inbegripen i, och man gör, vilket jag tidigare sade, påtagliga och rejäla ansträngningar för att öka den sociala rättvisan och komma till rätta med fattigdomen.

Det är också rim och reson, Eva Zetterberg, att känna en viss tillfredsställelse över att antalet politiska fångar, som var ca 380 när Aylwin-regeringen tillträdde, nu är nere i 47 eller 50 – det beror på vilken källa som anlitats.

Jag kan hålla med om att det kan tyckas något märkligt att människor skall behöva få sitt straff omvandlat på ett sådant sätt att de behöver lämna sitt eget land. Det kanske kan finnas en del praktiska förklaringar till detta. De uppgifter jag har säger att det enbart är – eller hur man nu vill uttrycka det – 8–10 f.d. fångar som är intresserade av denna typ av straffomvandling. Det hävdas också att flertalet av dessa uttryckt en önskan om att få slå sig ner i ett EG-land, och att det dessutom helst skulle vara Belgien. Jag har fått det beskedet att mottagningserbjudanden därifrån också har presenterats.

Anf. 39 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill först och främst säga att det självfallet är tillfredsställande att det chilenska folket självt tar itu med sin situation och startar olika projekt för att återuppbygga ekonomin och försöka skapa ett socialt välstånd.

Självfallet är det bra att antalet politiska fångar har minskat. Men jag tycker inte att det räcker. Det behövs ett svenskt stöd för att driva på och för att minska det antal politiska fångar som finns. När det gäller straffomvandling finns det en del politiska fångar som vill till Sverige. Det finns dessutom

personer som är villkorligt frigivna och har familjer i Sverige och som vill komma till Sverige. Sverige skulle där kunna göra en mycket positiv insats.

Jag vill återigen hänvisa till de två Amnestyrapporter som kom i höstas. Man pekar i dessa på att det beklagligtvis förekommit en rad fall av tortyr och olika sexuella övergrepp. Det är sådant som man inte förknippar med en demokrati, och det finns också här anledning från svensk sida att engagera sig.

När det slutligen gäller biståndsprojekten, Alf Svensson, ser jag positivt på svaret vad gäller de enskilda organisationerna. Jag vet att det finns ett flertal – Rädda barnen, Diakonia m.fl. – som gör ett förtjänstfullt arbete. Jag vet också att Diakonia håller på att förbereda en ansökan om ett konkret stöd till anhöriga till försvunna och de som tidigare har varit politiska fångar, och man hoppas där på regeringens stöd framöver. Med detta svar som grund uppfattar jag att de kan förvänta sig en oerhört positiv bedömning av sina ansökningar och att de, liksom andra organisationer som vill fortsätta att arbeta som enskilda organisationer, kan påräkna regeringens stöd i framtiden.

Anf. 40 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Tortyr och våld skall naturligtvis aldrig accepteras. Var det än förekommer skall det självfallet fördömas, och det med kraft. Jag vill än en gång försäkra Eva Zetterberg, som jag tror är väl underkunnig om detta, att Aylwin-regeringen gör rejäla insatser för att komma till rätta med problemen och utrota de förhållanden som på intet vis kan accepteras i en demokrati.

Vi är säkert också överens om att demokrati inte byggs på en dag, utan man måste ständigt vara i verksamhet för att utveckla den. Det skall kanske också erinras om att Aylwin-regeringen har antagit en lag som föreskriver gottgörelse till offrens familjemedlemmar. Jag tycker i och för sig att det enbart är positivt att enskilda svenska organisationer hjälper till i detta arbete.

Sedan nämnde Eva Zetterberg också att det finns politiska fångar som har anknytning till Sverige. Det är helt rätt. Nu har dessa fall inte slutbehandlats i högre instans. Fram till dess detta inte är klart i Chile kan de knappast få inresevisering till Sverige, men därefter torde den möjligheten stå till buds.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1991/92:KU22

Skatteutskottets betänkanden 1991/92:SkU29 och SkU32

Lagutskottets betänkande 1991/92:LU36

Utrikesutskottets betänkanden 1991/92:UU20, UU21, UU27 och UU28

Kulturutskottets betänkanden 1991/92:KrU30 och KrU32

Utbildningsutskottets betänkanden 1991/92:UbU19, UbU20, UbU23 och UbU28

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Finansutskottets betänkanden
1991/92:FiU23 Förenklad statistikreglering
1991/92:FiU28 Oförutsedda utgifter för budgetåret 1992/93

Lagutskottets betänkande
1991/92:LU38 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utrikesutskottets betänkanden
1991/92:UU13 Avskaffandet av sanktioner mot Sydafrika
1991/92:UU29 Godkännande av protokoll nr 10 till konventionen angående
skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Jordbruksutskottets betänkanden
1991/92:JoU18 Miljöpolitik
1991/92:JoU20 Reglering av priserna på fisk m.m.

Bostadsutskottets betänkande
1991/92:BoU22 Övergång från hyresrätt till bostadsrätt, m.m.

11 § Kammaren åtskildes kl. 14.41.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 8 § anf. 36 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Prot. 1991/92:119
25 maj 1992

Måndagen den 25 maj

1 § Ny riksdagsledamot m.m.	1
2 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet	1
3 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	2
4 § Justering av protokoll	2
5 § Svar på interpellation 1991/92:163 om neutralitetspolitiken och ett eventuellt medlemskap i Europeiska unionen	2
Statsminister Carl Bildt (m)	
Gudrun Schyman (v)	
Sten Söderberg (-)	
Hans Göran Franck (s)	
Carl B. Hamilton (fp)	
Daniel Tarschys (fp)	
Talmannen (om debattreglerna)	
6 § Svar på interpellation 1991/92:190 om åtgärder mot koldioxidut- släppen	18
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Annika Åhnberg (v)	
7 § Svar på interpellation 1991/92:193 om miljöpolitiken	27
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Annika Åhnberg	
8 § Svar på interpellation 1991/92:191 om de politiska fångarna i Chile	37
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Eva Zetterberg (v)	
9 § Förnyad bordläggning	43
10 § Bordläggning	44

